

Fondată: 1998
Anul XVIII

ELANUL

Nr. 164
OCTOMBRIE
2015

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

Scurtă privire asupra chestiunii emigrării evreilor din România comunistă și reflectarea ei în dosarele Securității

Liviu ȚĂRANU

România comunistă a fost, între țările din fostul lagăr comunist, țara cu una din cele mai importante minorități evreiești. Acest fapt nu putea fi ignorat în capitala noului stat creat după al Doilea Război Mondial – Israel. Din rațiuni politice, economice și de apărare, autoritățile politice izraeliene au făcut eforturi deosebite pentru ca o bună parte din evreii aflați în România, Polonia, Bulgaria, Ungaria și URSS să plece spre pământul sfânt. Au existat astfel premisele unor înțelegeri pragmatice între aceste țări și statul Israel, care a propus și pus în practică răscumpărarea unor contingente importante din minoritatea evreiască.

România a recunoscut oficial statul Israel la 11 iunie 1948, ministrul Afacerilor Externe de la București, Ana Pauker, transmitând recunoașterea ca răspuns la solicitarea Ministerului Afacerilor Externe de la Tel-Aviv din 9 iunie 1948. La 3 iulie 1948 era transmis guvernului izraelian acordul pentru deschiderea unei reprezentanțe diplomatice la București, iar la 13 noiembrie 1948 primul reprezentant diplomatic al statului Israel, Rubin Reuven, primește acreditarea la București.

Au urmat apoi, până în 1989, în pofida unor crize internaționale, relații continue și neîntrerupte între cele două țări.

- continuare în pagina 11 -

„Chestiunea orientală”. Conceptul și elemente de istoriografie

Prof. dr. Ene-Vasile SPRINCENATU

Fenomenul istoric complex, controversat, cunoscut în istoriografie drept “chestiune orientală” (“problemă orientală” sau “criză orientală”) a fost privit, de marea parte a istoricilor, ca un proces unic ce a evoluat în mai multe etape¹. În această chestiune un rol important l-au avut marile puteri europene, parteneri ai confruntărilor, având drept arenă întreg continentul. Chestiunea în cauză a suferit toate contraloviturile politicii europene, exercitându-și influența asupra unor probleme occidentale². Spațiul teritorial cuprins în “chestiunea orientală” este uriaș, cuprinzând zonele stăpânirii sau dominației otomane pe trei continente: Europa cu Peninsula Balcanică, țărmurile mediteraneene, adriatice și cele nordice ale Mării Negre, Caucazul, regiunile centrale și vestice ale Asiei, Asia Mică cu prelungirea spre est până în Egipt, inclusiv³.

- continuare în pagina 2 -

ORGANIZAREA ECLEZIASTICĂ ÎN FOSTUL ȚINUT AL TUTOVEI ȘI ATRIBUȚIILE JURIDICE ALE CLERICILOR (SECOLUL AL XVII-LEA)

Dr. Laurențiu CHIRIAC

TRĂSĂTURI GENERALE ALE ORGANIZĂRII ECLEZIASTICE

În încercarea noastră de a analiza viața bisericească din aria propusă, este necesar să ținem cont de cadrul social în care se desfășura aceasta. De aceea, dacă în Evul Mediu granița dintre spiritual și temporal nu era sesizabilă, trebuie să analizăm mai întâi cadrul politic, respectiv să enumerăm câteva date și caracteristici ale ținutului pe teritoriul căruia vrem să întreprindem cercetarea. Astfel putem afirma că locul clerului în cadrul societății, în general, și al Bisericii - în special - nu poate fi evaluat decât privind organizarea Moldovei în secolul al XVII-lea.

Organizarea Moldovei în ținuturi nu poate fi pusă pe seama unui fapt anume, această împărțire fiind realizată tocmai în a doua jumătate a secolului al XVI-lea.¹ Este sesizabilă legătura care apare între ținut și dregătorii care acționează în teritoriu, împuterniciți de domni, denumirea de ținut evoluând în cea de județ, teritoriul înscris în hotarele unui județ fiind aria de jurisdicție în materie de drept penal sau civil, dar și atribuțiile economice ori cele bisericești.

Ținuturile apar relativ târziu în actele emise de cancelaria domnească, localizarea de ocine și de sate făcându-se, până în a doua jumătate a secolului XV, după cursul apelor sau după formula cunoscută „unde a fost cneaz...jude,...vătăman”.²

- continuare în pagina 5 -

„Chestiunea orientală”.

Conceptul și elemente de istoriografie

- urmare din pagina 1 -

În ceea ce privește denumirea acestei probleme, a intrat accidental în vocabularul începând cu a doua jumătate a secolului al XVI-lea⁴. Rămasă multă vreme neclară, denumirea pare a fi fost întrebuițată pentru prima dată la Congresul de la Verona (1822)⁵. În schimb, „chestiunea orientală” apare în vocabularul diplomației engleze în perioada războiului grec de independență⁶. Același termen era folosit și de țarul Rusiei cu toate că problema își extindea aria geografică și politică aflată la vestul împărăției sale. De-a lungul timpului numeroși istorici au încercat, și în parte au reușit, să definească și să încadreze această problemă îndelung dezbătută. Unul dintre specialiști, J. A. R. Marriot, declara că „Europa a fost confruntată cu o problemă orientală din timpuri imemorabile”. În esență, problema este neschimbată. Ea s-a născut din „ciocnirea pe pământurile sud-estului european a obiceiurilor, ideilor, prejudecăților din vest cu cele din est”.

Tot pe aceeași linie, a rădăcinilor antice, merge și S. M. Soloviev, (reprezentantul curentului „zapadniki” în Rusia). El susținea apariția „problemei orientale” în momentul în care europeanul a înțeles deosebirea culturale dintre Europa și Asia, adică în Grecia antică⁷. Opinia a fost criticată cu argumente convingătoare de către reprezentantul slavofililor, N. Danilevski, susținătorul originii religioase a „problemei orientale”, a luptei dintre lumea catolică și cea ortodoxă, declanșată odată cu marea schismă⁸.

Albert Sorel susține că de când au fost turcii în Europa există o „chestiune orientală”⁹, în timp ce în viziunea lui Emil Bourgeois, „chestiunea” se confundă cu perioada migrațiilor barbare¹⁰.

Unii istorici au plasat începuturile acestei probleme odată cu căderea Constantinopolului (S. Jigarev), orașul fiind așezat, după spusele lui Napoleon I „pentru a fi centrul și sediul dominației universale”.

Un grup de istorici sovietici colaboratori la redactarea *Istoriei diplomației*, afirmă că „în secolul al XVI-lea a apărut, iar la începutul secolului al XVIII-lea s-a conturat definitiv în sud-estul Europei așa numita „problemă orientală”, problema relațiilor dintre puterile europene și Imperiul otoman”¹¹.

Cât despre „problema orientală” în înțelesul său modern se poate vorbi efectiv, după cum susținea Jacques Ancel, de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, mai precis de la Tratatul de la Iași din 1792¹². Majoritatea istoricilor și a lucrărilor de sinteză ale unor colective de istorici¹³ au indicat Pacea de la Karlowitz (1699) drept momentul care a deschis propriu-zis „chestiunea orientului” așa cum se prezintă¹⁴ ca urmare a interesului suscitată au fost avansate și numeroase definiții asupra „chestiunii” menționate. Unii istorici au pus un accent

deosebit pe componenta religioasă – T. G. Djuvara o prezintă ca o confruntare între religia islamică și cea creștină¹⁵. În timp ce lordul Morley definea „criza” ca o „încâlceală întrețesută, schimbătoare, de interese conflictuale, popoare rivale și credințe antagoniste, care este învăluită sub numele simplu de problema orientului”¹⁶. Edouard Driault o numea „problema ruinei puterii politice a Islamului”¹⁷.

În timp ce într-un un mod mai cinic, Disraeli susținea că este vorba de „problema împărțirii Imperiului otomanilor”¹⁸.

Francesco Ercole demonstrează că în „chestiunea orientală” componentele sunt variate: politice, etnice, economice, religioase relative la regiunile care, după ce au încetat să facă parte din Imperiul bizantin au format între secolele al XV-lea și al XVI-lea baza teritorială a Imperiului otoman¹⁹. Pentru M. S. Anderson „chestiunea orientală” se confundă cu procesul eliminării turcilor din Europa, în care anul 1774 e hotărâtor²⁰.

De la Jacques Ancel²¹ la Andrei Oțetea²² mulți istorici au definit „chestiunea orientală” ca un proces al dizlocării Imperiului otoman, al emancipării popoarelor subjugate și al intervenției politico-militare a marilor puteri interesate în despuieră „omului bolnav”. În istoriografia românească, Constantin Șerban scrie că în fapt „chestiunea orientală” înseamnă pentru popoarele din răsăritul european „emanciparea politică și economică și crearea unui climat favorabil pentru desăvârșirea unității lor statale”²³. O atenție aparte a fost acordată evenimentelor cuprinse între anii 1683-1711, începând de la cronicarii Grigore Ureche, Ion Neculce, Axinte Uricariul, stolnicul Constantin Cantacuzino, mergând până la nume de seamă ale istoriei românești: A. D. Xenopol și Nicolae Iorga.

În ceea ce privește izvoarele „chestiunii orientale” și în special perioada războiului Crimei (1853-1856), partea integrantă a chestiunii în cauză, au incitat reflecții, rezultând o literatură impresionantă – de la lucrări generale, monografii, studii speciale, articole de presă, lucrări cu caracter memorialistic sau beletristic și colecții de documente.

Primele lucrări redactate în perioada evenimentelor au o puternică tentă subiectivă, fiind plasate sub „punctul exclusiv patriotic”. Scrise de publiciști, al căror rol este „să scrie istoria evenimentelor contemporane”, de oameni politici, militari sau diplomați, ele reprezintă alături de presa vremii un izvor nesecat și o probă concludentă asupra stărilor de spirit ale opiniei publice sau ale guvernelor.

Exprimând „convingerea contemporanilor asupra sensului european al conflictului”²⁴, dintre aceste lucrări se remarcă cartea lui Eugène Forcade, *Histoire des*

causes de la guerre d'Orient, Paris, 1854 contemporană evenimentelor, bine documentată, dar reflectând punctul de vedere francez asupra cauzelor războiului din Crimeea. Alte lucrări de mare importanță, dar tributare manierei "tradițională" de abordare ar fi: Camille Rousset, *Histoire de la guerre de Crimée*, tome I-II, Paris, 1878 și Edmond Bapst, *Les origines de la guerre de Crimée. La France et la Russie de 1848 à 1854*, Paris, 1912, una din scrierile al cărei scop este oarecum limitat dar se bazează pe o minuțioasă utilizare a arhivelor franceze. Studiul cel mai cunoscut al "chestiunii" este *Războiul Crimeii*, 2 volume, București, 1952. Autorul, E. V. Tarlé, insistă asupra așa-ziselor cauze economice ale războiului, arătându-și ostilitatea față de partea engleză (în special față de Stratford de Redcliffe, ambasadorul Angliei la Constantinopol), acordând o atenție deosebită evenimentelor militare. Fiind consacrate în primul rând informării opiniei publice, unele din aceste lucrări au o aplicare firească pentru a face cunoscute până la detaliu aspectele militare și diplomatice. Așa este lucrarea lui E. Jouve, *Guerre d'Orient. Voyage à la suite des armées alliées en Turquie, en Valachie et en Crimée*, tome I-II, Paris, 1855 și numeroasele aspecte ale diplomației cuprinse într-un număr de studii pătrunzătoare precum G. B. Henderson, *Crimeean War Diplomacy and other historical Essays*, Glasgow, 1947. Unele prezintă atitudinea puterilor beligerante, N. Boyard, *La Russie et l'Empire Ottoman, tels qu'ils sont et tels qu'ils devraient être*, Paris, 1854 sau neutre, Saint-René Taillandier, *L'Allemagne pendant le Congrès de Paris. La Prusse, l'Autriche et les Etats secondaires*, în "Revue des Deux Mondes", tome V, 1856.

Există și numeroase jurnale de călătorie, dar și memorii ale unor personalități direct implicate în evenimente. Amintim în acest sens Comte De Hübner, *Neuf ans de souvenirs d'un ambassadeur d'Autriche à Paris sous le Second Empire (1851-1859)*, Paris, 1904 sau Eugène Poujade *Scènes et souvenirs de la vie politique et militaire en Orient; Omer-Pasha et la guerre sur le Danube; Les Russes et les Autrichiens dans les Principautés*, în "Revue des Deux Mondes", tome II, 1856; tot de același autor, *Chrétiens et Turcs*, Paris, 1867 sau L. Baudens, *Souvenirs d'une mission médicale dans l'armée d'Orient*, în "Revue des Deux Mondes", tome VII, VIII, IX, 1857.

Presa a reflectat cel mai bine în paginile sale evenimentele care au încadrat conflictul din 1853-1856. Merită a fi menționat în acest sens aportul adus de publicația franceză "Revue des Deux Mondes", plasată pe primul loc printre culegerile de acest gen din Franța și din străinătate în secolul al XIX-lea. În paginile sale și-au găsit loc aprecierile tuturor evenimentelor culturale, sociale dar mai ales politice contemporane. Rubrica *Chronique de la quinzaine*²⁵ a acordat o importanță deosebită faptelor istorice. Având ca redactori eminenți publiciști ai vremii: Saint-Marc Girardin, Alexandre Thomas, Eugène Forcade, Loève-Veimars. Ea a raportat, după cum se afirmă în paginile sale, evenimentele într-o manieră "imparțială, moderată și exactă"²⁶ deși, am putea spune cu un grad de subiectivism accentuat, privitor la acțiunile politice franceze. Alături de cronică, paginile

revistei cuprinde numeroase articole vizând direct "războiul oriental"²⁷. "Implicațiile europene" ale conflictului, precum și rolul jucat în chestiunea națională au putut fi surprinse în anuarul publicației "Annuaire des Deux Mondes"²⁸, care face o radiologie exactă a evenimentelor sociale, politice, economice și diplomatice a fiecărui stat al lumii. Succintă și incompletă, lista cu literatura de specialitate privind atât "problema orientală" cât și partea integrantă a acesteia, războiul Crimeii, este deosebit de bogată și variată în modul de abordare. Numeroase probleme au fost prezentate într-un mod tendențios, în special în istoriografia rusă și sovietică, sau într-o manieră părtinitoare și subiectivă în istoriografia franceză.

Note

¹ L. Boicu și Cristina Ciută, *O controversă istoriografică neînchisă: declanșarea "crizei" ("problemei", "chestiunii") orientale*, în *Istoria ca lectură a lumii*. Profesorului Alexandru Zub la împlinirea vârstei de 60 ani. Volum coordonat de Gabriel Bădărău, Leonid Boicu și Lucian Năstasă, Iași, 1994, p. 165.

² Andrei Oțetea, *Contribuții la "chestiunea orientală"*, în *Scrieri istorice alese*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980, p. 67.

³ L. Boicu și Cristina Ciută, *op. cit.*, p. 67.

⁴ J. A. R. Marriot, *The Eastern Question. An Historical Study in European Diplomacy*, Oxford, Clarendon Press, 1963, p. 1.

⁵ D. Ciurea, *Românii și "chestiunea orientală"*, în *Românii în istoria universală*, II, Iași, Universitatea "Al. I. Cuza", 1987, (coordonatori I. Agrigoroaiei, Gh. Buzatu, V. Cristian), p. 405.

⁶ J. A. R. Marriot, *op. cit.*, p. 2.

⁷ L. Boicu și Cristina Ciută, *op. cit.*, p. 169.

⁸ *Ibidem*, p. 170.

⁹ A. Sorel, *La question d'Orient au XVIIIe siècle*, IIIe ed., Paris, 1902, p. 1.

¹⁰ E. Bourgeois, *Manuel historique de politique étrangère*, tome I, IXe ed., Paris, 1925, p. 10.

¹¹ *Istoria diplomației*, vol. I, Editura Științifică București, 1962, p. 216.

¹² Cf. J. Ancel, *Manuel historique de la Question d'Orient (1792-1923)*, Paris, 1923.

¹³ Aléric Cahuet, *La question d'Orient dans l'histoire contemporaine (1821-1905)*, Paris, 1905, p. 2; E. Bourgeois, *op. cit.*, p. 2.

¹⁴ Gaston de Moncault, *La question d'Orient, le Traité de Paris et ses suites (1856-1871)*, Paris, 1898, p. 10.

¹⁵ T. G. Djuvara, *Cent projets de partage de la Turquie 1281-1913*, Paris, 1914, p. 7.

¹⁶ J. A. R. Marriot, *op. cit.*, p. 1.

¹⁷ Edouard Driault, *La question d'Orient depuis ses origines jusqu'à nos jours*, Paris, Alcan, 1909.

¹⁸ H. Temperley, *England and the Near East. The Crimeea*, London, Longmans, 1936, p. 368, apud Codrin-Valentin Chirica, *Anglia și "chestiunea orientală" 1830-1900 – Studiu sintetic*, Editura Helios, Iași, 1999, p. 10.

¹⁹ Fr. Ercole, *La questione d'Oriente*, Roma, 1939, p. 1-4, apud L. Boicu și Cristina Ciută, *op. cit.*, p. 168.

²⁰ M. S. Anderson, *The Eastern Question 1774-1923*, London, 1956.

²¹ J. Ancel, *op. cit.*, p. 26-27.

²² A. Oțetea, *op. cit.*, p. 70.

²³ Constantin Șerban, *Românii și "problema orientală" 1683-1713*, în "Revista de istorie", tom 33 (1980), nr. 10, p. 1945-1946.

²⁴ Gh. Cliveti, *România și crizele internaționale 1853-1913*, Editura Fundației Axis, Iași, 1997, p. 12-13.

²⁵ Ch. de Mazade, E. Forcade, *Chronique de la quinzaine*, în "Revue des Deux Mondes", 1853, 1855, 1856, 1857, 1858, (în continuare Chronique...).

²⁶ "Revue des Deux Mondes", *Table générale 1831-1874*, Paris, 1875, p. VI.

²⁷ "Revue des Deux Mondes", 1853, 1855, 1856, 1857, 1858, 1859, 1860, 1862, 1869, (în continuare "Revue...").

²⁸ "Annuaire des Deux Mondes", *Histoire générale des divers Etats*, 1851-1852, 1852-1853, 1853-1854, 1854-1855, Paris, (în continuare "Annuaire...").

Dimitrie Cantemir - 342

Dan RAVARU

Poate mai mult decât istoria altor popoare, cea a românilor a fost presărată cu suișuri și coborâșuri, asemenea munților și câmpiilor. Am avut perioade de glorie deplină când, de exemplu, Ștefan cel Mare conta între suveranii de seamă ai Europei și perioade în care

românii au fost priviți de sus de cei care îi admirau cândva. Dacă în istoria propriu-zisă aceste situații sunt mai mult decât evidente, în istoria culturală sunt, oarecum, absconse, datorită tendinței noastre de a idealiza pe toți cei prezenți în acest domeniu. Dar au existat personalități care au umbrit pe ceilalți făuritori de literatură și cultură într-un mod spectaculos. S-au ivit, astfel, un Dimitrie Cantemir, un Eminescu, un Iorga, un Mircea Eliade.

Dimitrie Cantemir (26 octombrie 1673 – 21 iunie 1723) este o realitate a culturii românești de o complexitate cu totul deosebită. Încadrarea sa în normele obișnuite se dovedește extrem de dificilă. Îl putem situa, cu aproximațiile cuvenite, între Occident și Orient, între Renaștere și Enciclopediștii secolului al XVIII-lea. Dar, mai presus de orice, este începătorul genurilor pe care le-a dat poporul nostru, genii adevărate cu toate contestările celor care consideră că ești european doar dacă bațjocorești valorile naționale. Dimitrie Cantemir a fost precedat de începătorii scrisului românesc, adică de acei cronicari moldoveni Grigore Ureche sau Miron Costin, școliți de iezuiții din Polonia, sau de talentatul povestitor Ion Neculce. Ivirea sa s-a situat, însă, în

parametrii cu totul excepționali față de predecesorii săi. Mai întâi îl putem asemăna cu Pico della Mirandola, cel care susținea că posedă "De Omni Re Scibili" (Toate lucrurile care pot fi știute) și cunoștea nenumărate limbi străine. Dimitrie Cantemir știa, și el, 11 limbi, de la greaca veche la arabă, de la italiană la rusă, a scris în română, greacă, turcă, rusă și a abordat cele mai diverse domenii: istorie, geografie, literatură, filosofie, arhitectură, pictură, muzică. A scris lucrări esențiale în variate domenii, unele dintre acestea neavând încă nume, dar fiind explorate de principele moldovean, astfel el poate fi considerat primul etnograf și folclorist român "avant la lettre", adică înainte de folosirea termenilor respectivi. Să trecem în revistă cele mai importante dintre lucrările sale, cu titlurile lor originale. Mai întâi, în 1698, pe când avea doar 25 de ani, Dimitrie Cantemir scrie "Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea sau Giudețul sufletului cu trupul". Lucrarea a fost realizată și în română, și în greacă, a avut o mare răspândire, fiind tradusă până și în limba arabă. După ce realizează o serie de traduceri, Cantemir scrie o lucrare despre muzica turcească în limba otomanilor, inventând și un instrument pentru măsurarea înălțimii sunetelor. Urmează o scriere de mare originalitate, cel puțin pentru cultura română, izvorâtă, însă, dintr-o adevărată nenorocire a istoriei noastre: dezbinarea. În antichitate, Herodot spunea despre strămoșii noștri traci că ar fi poporul cel mai puternic din lume dacă între ei n-ar fi încolțit și dominat sămânța dezbinării. Din păcate, am moștenit această trăsătură, care s-a manifestat agresiv de-a lungul întregii noastre istorii, înflorind otrăvit și în zilele prezente. Între Constantin Brâncoveanu și Cantemirești a existat o ură cu consecințe dintre cele mai grave, și a fost un mare păcat că nu au conlucrat Brâncoveanu, un adevărat Mecena al artelor și culturii, și Cantemir, creator în atâtea domenii.

Aversiunea reciprocă a celor doi a fost transpusă cu măiestrie artistică de principele nostru în primul roman românesc intitulat complet (apud Ecaterina Țarlungă, "Dimitrie Cantemir", Ed. Minerva, București, 1989, passim) "Istoria ieroglică în 12 părți împărțită, așijdere cu 760 de sentenții frumos împodobită. La începătura cu scara a numerelor dezvelitoare". După refugiul său în Rusia, și la cererea Academiei din Berlin, Dimitrie Cantemir va scrie cea mai cunoscută dintre lucrările sale, "Descriptio Moldaviae". Creativitatea sa și capacitatea unei documentări extrem de extinse, posibilă și datorită cunoașterii limbilor orientale, va duce la scrierea unei alte lucrări, răspândită și mai cunoscută în străinătate decât în România: "Historia Incrementorum atque Decrementorum Aulae Othmanicae" (Istoria creșterilor și descreșterilor Curtii Otomane). Tot despre lumea orientului se va preocupa principele în cartea sa fundamentală pentru istoria religiilor, "Sistemul sau întocmirea religiei muhammedane". Nu au lipsit nici preocupările pentru istoria națională, concretizate într-o lucrare fundamentală, având următorul titlu, pe

care-l cităm în întregime: "Hronicul a vechimii romano-moldovlahilor, întâi pre limba latinească izvodit, iară acmu pre limba românească scos cu trudă și ostenința lui Dimitrie Cantemir, voievodul și de moșie domn al Moldovei și svintei roșienești împărății cneaz". Soarta manuscrisului a fost deosebit de interesantă, am putea spune cu un termen modern, senzațională. Fiul său, Constantin, ajuns într-o situație financiară grea, a scos la licitație mai multe obiecte rămase moștenire. Cu această ocazie, un anticar austriac a cumpărat manuscrisul la Sankt Petersburg și l-a dus la Viena. Acolo, prin hazard, a fost găsit și cumpărat de Ioan Inocențiu Clain. Datorită acestuia, manuscrisul ajunge în biblioteca Seminarului Teologic din Blaj și va constitui începutul curentului literar "Școala Latinistă", care va propaga în primul rând idea originii de la Roma a poporului nostru. Tot în legătură cu istoria națională, autorul nostru va scrie "Vita Constantini Cantemirii Cognometo Senis Moldaviae Principis" (Viața lui Constantin Cantemir numit cel Bătrân, Domnul Moldovei). La cele de mai sus se adaugă și alte lucrări de mai mică sau mai mare importanță, scrise în latină sau rusă, unele fiind contestate.

Preocupările pentru viața și opera lui Dimitrie Cantemir au cunoscut, și ele, perioade de un larg interes sau, din contra, tendințe spre ignorare. Dacă începând de la jumătatea secolului al XIX-lea și al doilea război mondial, preocupările acestea au fost firești și incluse în normalitate, aproape de zilele noastre mersul lucrurilor s-a schimbat. După 1948 s-a vorbit foarte mult despre Dimitrie Cantemir, dar numai în sensul apropierii sale de Rusia. În schimb, după 1989, având în vedere tocmai exagerările anterioare, interesul pentru Cantemir a scăzut considerabil. Și aici, ca și în multe alte situații, a intervenit neavenitul și nefirescul factor politic. Dimitrie Cantemir a fost pe cât de mare cărturar, pe atât de slab om politic, greșelile sale fiind, însă, scuzabile datorită atmosferei epocii. Adversar al turcilor a căror decădere a prevăzut-o în "Historia ....", principele Moldovei a considerat că își va elibera țara cu ajutorul rușilor, pe care îi prețuia datorită comunității de religie creștin-

ortodoxă. Nu își putea, însă, imagina ce nenorocire va însemna Rusia pentru istoria României. A făcut eroarea de a-i aduce prima oară în țară dar, din fericire, bătălia de la Stănilești (1711) a fost câștigată de turci - a fost cea mai norocoasă înfrângere a moldovenilor alături de viclenii lor prieteni. Dacă lucrurile s-ar fi petrecut altfel, astăzi poate vorbeam cu toții în rusește și aveam sufletul schilodit, așa cum s-a întâmplat cu unii dintre românii de peste Prut. Contrar celor afirmate de istoricii prea grăbiți, Cantemir nu a considerat Rusia drept o a doua patrie, ci în adâncul sufletului ar fi vrut să se întoarcă în Moldova, și a avut, chiar, încercări în acest sens, oprite, însă, de Petru cel Mare. Un aspect ignorat de mulți dintre cercetătorii vieții și operei lui Dimitrie Cantemir a fost apropierea sa de cultura occidentală și de ceea ce numim noi, cu un termen generic, Europa. Mai întâi, dascălul său, Ieremia Cacavela, studiasse la Viena, Leipzig și Cambridge. Aflat la Constantinopol, Cantemir nu a frecventat numai pe cărturarii orientali sau și-a petrecut timpul numai în compania dregătorilor otomani. Aici a fost bun prieten cu ambasadorul Franței, Ferriol, sau cu pictorul Jean Baptiste van Mour. Relațiile sale cu occidentalii au fost continuate în Rusia, unde a fost în strânse relații cu pastorul american Cotton Mahler și a angajat ca pedagog pentru fiii săi și ca secretar pe germanul Johann Gotthilf Vockerodt, eminent jurist. De aici traducerea lucrărilor sale în mai multe limbi din occident și prezența unor manuscrise ale sale în biblioteci din Statele Unite, Franța, Olanda, pe lângă cele păstrate în Rusia.

Este trist faptul că atunci când vorbim, până la saturație, despre Europa și apartenența noastră la ea, uităm că Dimitrie Cantemir a fost o temeinică punte spre aceasta prin statutul său de membru al Academiei din Berlin, sau prin corespondența sa cu Leibniz. Despre aceasta ar trebui să vorbească euro-parlamentarii noștri, având, în anumite împrejurări festive, portretul lui Dimitrie Cantemir ca ecuson, dar nu au făcut-o și nici nu o vor face.

ORGANIZAREA ECLEZIASTICĂ ÎN FOSTUL ȚINUT AL TUTOVEI ȘI ATRIBUȚIILE JURIDICE ALE CLERICILOR (SECOLUL AL XVII-LEA)

- urmare din pagina 1 -

Vasile C. Nicolau în *Contribuții la studiul organizării administrative a satelor din Moldova* pune împărțirea Moldovei sub domnia lui Petru Voievod Șchiopu pe la 1547; sub acest domn s-a redactat un Catastih cu toate ținuturile Moldovei, iar mai târziu avem mențiunea că prin anul 1750 Moldova era împărțită în 21 de ținuturi: Suceava, Neamț, Roman, Bacău, Putna, Tecuci, Covurlui, Tutova, Vaslui, Fălciu, Greceni, Codrul, Lăpușna, Soroca, Cernăuți, Dorohoi, Botoșani, Hârlău, Cârlișgătura, Iași, Câmpulung Moldovenesc.

În anul 1775 aceste ținuturi au fost reduse la 18, deoarece prin luarea Bucovinei, ținuturile Suceava,

Cernăuți și Câmpulung Moldovenesc au fost alipite la Austria, ca în 1812, odată cu cedarea Basarabiei ținuturile Moldovei să mai fie reduse cu 4 și anume: Grecenii, Codrul, Lăpușna și Soroca.³

Potrivit izvodului fiscal privitor la „*goștina de oi precum au fostu estimpu, l(ea)t 7173 (1665) ghen(arie) 10*”, în Moldova erau 19 ținuturi, ținutul Tutovei fiind menționat al optulea.⁴ Faptul că este menționat al optulea nu trebuie să ne ducă cu gândul că în stabilirea succesiunii s-a ținut cont de anumite privilegii sau de importanța economică. Maniera de prezentare a succesiunii ținuturilor diferă de la o perioadă la alta, evident ținându-se cont de starea

beligerantă în care se afla lumea medievală, și - de asemenea - de cei care au încercat să identifice și să analizeze ținuturile din diferite puncte de vedere. Așa se explică faptul că Dimitrie Cantemir în *Descrierea Moldovei* enumeră 19 ținuturi și nu 18, câte mai rămăseseră după ocuparea Hotinului.

Un negustor anonim, probabil rus, călătorind prin Moldova pe timpul războiului ruso-turc din anii 1736-1739, ne-a lăsat informații interesante privitoare la organizarea administrativ-teritorială și fiscală a Moldovei. El consemnează 18 ținuturi: Suceava, Neamț, Roman, Bacău, Covurlui, Tutova, Vaslui, Fălciu, Soroca, Cernăuți, Dorohoi, Hârlău, Putna, Tecuci, Lăpușna, Orhei, Cârlișău și Iași.⁵ Toate listele fiscale arată că visteria practica obiceiul ca unele unități teritoriale să plătească o serie de dări separat de ținut, cele cu potențial mai mic sau care jefuite de tătari plăteau împreună, astfel că la 10 octombrie 1741 s-au trimis 18 cărți la dregătorii după ținuturi, să dea poruncă tuturor locuitorilor să aducă pâine de vândut la Iași, grâu, orz, mălai, făină,⁶ iar la 11 octombrie 1741 s-au dat „17 cărți pârcașabilor după la ținuturi, să ia pârcașăbia pă obicei, că așa este porunca gospod.”⁷

Într-un act extern din 2 martie 1462 dictat de Ștefan cel Mare, prin care făgăduia depunerea omagiului feudal coroanei poloneze, marele voievod se obliga să nu înstrăineze unei alte puteri nici o țară, ținuturi, orașe ori judecii, de aici reieșind că această judecie era cea mai mică unitate administrativă.

La 2 septembrie 1432 Ilie voievod dăruiește lui Dragoș Urlat satul „unde este casa lui”, pe Tutova, după hotarul stabilit de Dragoș cel Bătrân, cu obligația de a ține de steagul de Tutova și de a fi sub ascultarea judeului de acolo.⁸ După această unitate administrativă (judecia), ținuturile pot fi cu o judecie sau mai multe; cu două judecii fiind pe Tutova la Timișești și Buburești.⁹

Misionarul catolic Marco Bandini relatează cu privire la târguri și ținuturi: „Vom nota aici numai principalele târguri care au ținuturi și dregători proprii; și, mai întâi, pe cele ce se află la marginea provinciei. La sud, târgurile pe care acum le stăpânește principele sunt Galați și Focșani - celelalte sunt ocupate de turci - și le păstrează pe acelea dinspre Transilvania și Muntenia. Între acestea sunt târgurile Adjud, Tecuci, Bârlad, Vaslui. La nord, Cernăuți, Hotin, Soroca, Moghilău; între ele, Ștefănești și Ianova. La răsărit, Scripceni, Orhei, Broasca. Pe celelalte le stăpânește turcul...la apus târgurile și satele sunt în număr cu mult mai mare: Troțuș, Bacău, Piatra Neamț, Baia, Siret, între acestea, Botoșani, Hârlău, Cotnari, Târgu Frumos, Roman, Dorohoi; în mijlocul Moldovei, Iași.”¹⁰

Pe acest fundal al organizării politice se suprapune organizarea tradițională sătească, organizare care se conduce după cutumele proprii, după legea pământului, dar mai ales potrivit moralei creștine.

Din punct de vedere al jurisdicției administrativ-ecclesiastice, ținutul Tutovei a făcut parte din Episcopia Romanului până în 1852, când - la 23 februarie - divanul obștesc al Moldovei a votat „*Legiuirea pentru împărșirea teritoriilor pe eparhii*”, Eparhia Hușilor preluând Tutova și Covurluiul, ultimul ținut având să treacă la Eparhia Dunării de Jos la 1864.¹¹ Organizarea ținutului Tutovei în parohii sub jurisdicția Episcopiei Hușilor a preluat cu

siguranță organizarea făcută pe vremea când acest ținut aparținea Episcopiei Romanului. Datorită lipsei de informații putem privi organizarea Episcopiei de Huși la 1934, pentru a încerca să stabilim numărul aproximativ al parohiilor. Conform *Anuarului Episcopiei Hușilor* din 1934, în județul Tutova erau 11 biserici urbane și 2 paraclise, 91 de biserici de parohie, plus alte biserici filiale, mănăstiri și schituri¹² cu aproximativ 79 de preoți titulari, 16 ajutători și 3 diaconi.¹³ În anul 1777 se pare că în Moldova erau 4700 de preoți, iar în ținutul Tutovei 320.¹⁴

În același timp, acest amplu demers nu va putea fi nicicând încheiat, folositor și valorificat, dacă nu ținem cont de anumite modalități de tratare a temei și de câteva etape necesare în derularea sa. Cercetarea tuturor scrierilor care vizează - mai mult sau mai puțin - situația clerului din spațiul tutovean va avea în vedere expunerea ca atare a ideilor esențiale din aceste studii și analiza lor pertinentă, dar și depistarea eventualelor lor contribuții la cunoașterea sau măcar semnalarea unor activități preoțești din zona deja amintită.

În sfârșit, fără a pretinde neapărat că acest studiu complex al cunoașterii vieții clerului din zona fostului Ținut Tutova va avea și o notă de originalitate, vom încerca să elaborăm concluzii personale asupra stadiului actual al cercetării, coroborând datele obținute până acum și cu necesitatea includerii unor analize recente din zonă. De aici și imperativul reluării și intensificării acestor cercetări. Pentru a căpăta o viziune mai largă asupra temei, vom încerca să facem o evaluare succintă a tuturor scrierilor care vizează viața monahală și clericală din ținutul Tutovei sau a celor care tratează doar domeniul larg bisericesc. De asemenea, apelând la pluridisciplinaritatea acestui vast domeniu, vom evidenția și influențele pe care le-au avut ingerințele politicului și economicului în cercetarea și valorificarea acestor studii legate de preoțimea tutoveană.

ATRIBUȚIILE JURIDICE ȘI STATUTUL CLERULUI

Până în secolul al XVII-lea nu a existat un set de norme referitoare la organizarea instanțelor de judecată, dar chiar și după apariția normelor organizatorice clerul a ocupat un rol important atât din punct de vedere al personalului prin care se realiza actul de judecată, dar și datorită caracterului de infailibilitate a actului săvârșit, pe care îl oferea participarea unui membru al clerului. Pentru ca sinceritatea și cunoștințele membrilor să nu fie contestate de nimeni, iar autoritatea lucrului judecat să fie acceptată și de partea adversă, dreptul cutumiar, sub influența credinței religioase, a vrut ca membrii convocați pentru această instanță să intre în funcție ca judecători numai sub condiția prestării jurământului în fața altarului și în prezența preotului.¹⁵

Pentru satele medievale românești cea mai citată instanță de judecată era cea a „*oamenilor buni și bătrâni*” care activa în numele domnului, a dreptății și după morala creștină. Așa stând lucrurile, documentele din perioada medievală, abundă în exemple de preoți care participă ca jurători, ca martori sau ei sunt cei care redactează actele care conchid situația conflictuală. Așa se întâmplă cu „*popa Dumitrachi Bălăbanu ot Bălăbănești*” care este amintit într-o poruncă de la Voievod din 22 mai 1666 dată către Lupul Costache biv vel ban și Constandin Sturza biv vel stolnic, ispravnic de ținutul Tutova „...ca să aleagă

*părțile de moșie din hotarul moșiei Bursuci.*¹⁶ Hotărârea „oamenilor buni și bătrâni” putea fi refuzată, refuz care se concretiza prin apelul la instanțe mai înalte de judecăți sau prin neprezentare. Într-un act emis de Moise Movilă, la 17 decembrie 1631, domnia, întărind lui Dumitru și Simion de la Neamț părțile de moșie cu mori și pive din Dobromirești, pe Simila, din județul Tutova, adaugă că face aceasta fără proces, pentru că partea adversă, Chicoș „a fugit de lege”.¹⁷ La 3 februarie 1641 - confirmat apoi și de către Vasile Lupu - a avut loc un proces între Dumitru Gheuca (mare vornic) și popa Grigore, ruda sa, cu slugile domnești Matei Stoian și Nicolae pentru satul Dracsini din ținutul Tutova, proces care i-a nemulțumit pe Dumitru Gheuca și popa Grigore, aceștia cerând ca pricina să fie rejudecată de o altă instanță alcătuită de această dată din megieșii mai multor sate¹⁸, iar Matei, Stoian și Nicolae au fost puși să jure dimpreună cu 24 de oameni buni în Sfânta Biserică și pe Sfânta Evanghelie.

Chiar dacă poate fi atestată originea timpurie a creștinismului autohton, nu a existat o organizare bisericească aidoma celei din Occident, unde unitatea parohială a căpătat un rol foarte important. Această evoluție a organizării bisericești începe abia în secolul al XVI-lea și traversează inclusiv veacurile XVII-XVIII. Datorită carențelor la nivelul cunoștințelor majorității preoților, reformele sau acțiunile întreprinse pe plan administrativ din secolele XVII-XVIII au însemnat, de fapt, organizarea și instituționalizarea *de facto* a Bisericii din Țara Moldovei. Până la aceste acțiuni, clerul monahal preluase efectiv atribuțiile de ordin financiar ale episcopilor, iar lipsa unor episcopi rezidenți (care să activeze în teritoriu) a dus la o rupere a organizării eclesiastice, dar și la o scădere a eficienței cultului. Lipsa unor protopopi destoinici care să ghideze și să supravegheze viața bisericească a fost o realitate necontestată, încercări de suplinire prin sclipiri ale unor slujitori tocmai indicând această stare.

Domnia și-a asumat sarcina de a reglementa statutul clerului monahal și al celui de mir, atât în privința disciplinei eclesiastice, cât și a regimului obligațiilor,¹⁹ mai ales pentru faptul că și în această perioadă clerul a jucat în continuare un rol important în viața Țării Moldovei. Astfel, în timpul lui Miron Barnovschi și a păstoririi mitropolitului Anastasie Crimca s-au luat unele măsuri care să reglementeze preocupările clerului „care nu corespundea de loc cu numirea pe care o aveau.”²⁰ Prin așezământul de la 20 septembrie 1626, episcopii Atanasie de Roman, Evloghie de Rădăuți și Pavel de Huși recunoșteau deschis că „tocmeala și obcinile cele bune” n-au fost respectate. De acord cu ei au fost și unii călugări, „carii au avut frica lui Dumnezeu și au iubit podvidul călugăresc”. Ei au hotărât ca să se interzică călugărilor de a mai avea averi personale: pământ, vite, stupi, etc., în afară de îmbrăcăminte. Au fost opriți să facă orice fel de comerț sau să dea bani cu camătă.

Tot acum s-a prevăzut ca toți călugării dintr-o mănăstire să formeze un singur sobor, să mănânce cu toții la masa comună. În chilii trebuiau să bea numai apă, iar vin numai la hram și praznice. Nici un călugăr nu putea ieși din mănăstire fără voia superiorilor. Egumenul trebuia ales de sobor pe timp de un an și nu putea părăsi mănăstirea decât cu voia stareților și însoțit de un călugăr

ales de obște. Realegerea fostului egumen depindea de comportarea avută în timpul funcțiunii.²¹

În această perioadă se încearcă o delimitare a atribuțiilor clericilor. Statutul juridic ține și de poziția socială, care provine din demnitatea slujirii preoțești, într-o comunitate cu un sistem deschis de subordonare și comunicare.²²

Preoții se alegeau dintre oamenii comunității, familia întemeiată devenind ulterior una de preoți. Foarte multe documente din secolele XVII-XVIII privitoare la preoți atestă generații de slujitori ai altarului care alături de bunuri materiale moștenesc și slujirea preoțască. Într-un document din 2 decembrie 1705 popa Alexandru sân popa Renți dăruiește lui Ion Păladi marele vistiernic o parte de moșie din Pungești de pe Racova, ținutul Tutovei.²³ Aceeași stare de fapt a lucrurilor o atestă și o însemnare de la biserica din parohia Plopu, din Căbești, unde între preoții slujitori întâlnim pe un Telu, apoi Ilie Telu, Vasile Ghilțu, Vasile Bor, Vasile Măstaca, Constantin Corciovă, Ion Pleșu și Constantin Ciobotaru.²⁴

Poziția socială a unui cleric mai era determinată și de elementul cultural care îl plasa pe preot în fruntea societății. Cum în Evul Mediu moșia de pământ era măsura tuturor lucrurilor, statutul social al unui om depindea de capacitatea acestuia de a-și menține proprietatea și a o mări. Astfel îi găsim pe preoți ca martori²⁵, jurători²⁶, făcând schimburi de pământ²⁷, cumpărând diferite bunuri mobile și imobile²⁸, pentru ca mai apoi biserica să fie locul unde manifestările sociale și cele cu încărcătură religioasă se confundau, pe lângă alte afaceri seculare, se desfășura actul de justiție, erau redactate actele juridice, iar locașul sfânt sau casa parohială reprezenta chiar locul de păstrare al actelor.²⁹

Datorită demnității slujirii și a statutului de stăpâni de pământ, clericii au constituit un factor de autoritate aflat în contact nemijlocit cu credincioșii. Parohul a constituit de multe ori unica legătură dintre populația rurală și autorități, indiferent de gradul acestora, iar slujba duminicală a reprezentat cea mai des și cea mai sigură metodă de difuzare a oricărei informații oficiale. Numărându-se printre puținii știutori de carte din cadrul comunităților, ei au fost solicitați să transmită, în cadrul bisericii, diverse chemări la judecată (care erau făcute uneori oral, dar alteori prin cărți de soroc la al căror conținut nu avea toată lumea acces). Mai mult decât atât, slujitorii altarului aminteau, prin trimitere la sărbătorile religioase, sorocul de judecată sau termenul scadent pentru înapoierea unor datorii³⁰

În ceea ce privește competența juridică a preoților, ei au beneficiat de un înalt grad de autonomie, clericii acționând ca membri ai tribunalelor sătești și ca persoane mandatate de către autoritățile superioare să facă cercetări în numele lor.³¹ Așa se întâmplă la 9 iulie 1724, când Mihai Vodă Racovița întărește lui Ion Paladi spătarul stăpânirea asupra satului Cetățuia de la ținutul Tutovei, pe apa Bârladului, delegat din partea domniei fiind „rânduie atunce sfiția sa Kir Ghedion Mitropolitul, ca să le ie sama, și precum va afla dreptul, să ne facă știre”, lucru pentru care domnul văzând cea mărturisire încredințată, făcută de acel răposat arhieru, Ghedeon Mitropolitul, „și a aflat giudecata dreaptă cu sfântă pravilă am dat și am întărit...”³² Aceleași instanțe de judecată sătești din care făceau parte și preoții puteau fi convocate de dregătorii locale sau de

domni prin trimiși și împuterniciții săi. Membrii acestora erau solicitați să depună mărturie în diferite cazuri.³³ După cum putem observa, conform modelului bizantin, pe lângă îndatoririle pastorale, de păstrare a purității credinței, clericii aveau și însărcinări administrative.³⁴ Epitimiile acordate de Biserică le dublau pe cele aplicate de instanțele seculare, căci clericii - în afara cazurilor de omor - răspundeau numai în fața organelor ecleziastice. Încă din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, marele vornic - prin reprezentanții săi și prin pârcașii din ținuturi - a concurat instanțele ecleziastice în judecarea adulterului și a incestului.

Stabilirea rolului și locului clerului în societatea medievală comportă o abordare nuanțată, în acord cu pluralitatea relațiilor de putere și cu particularitățile culturale din lumea românească a secolului al XVII-lea. Prin modul de viață, în special preoții de mir, erau mai curând parte a lumii țărănești decât o elită cultivată, la curent cu normele oficiale ale devoțiunii și de comportament spiritual, ei beneficiind de o anumită libertate, atât sub raportul îndatoririlor canonice, cât și al moralei individuale. Din perspectiva manifestării în plan comunitar, aceștia participau la forurile de judecată și receptau mărturiile depuse cu prilejul tranzacțiilor funciare efectuate prin acordul părților, adevereu sau scriau acte, donații și testamente și pronunțau blesteme sau anateme.³⁵ În acest sens, putem observa numărul foarte mare al prezențelor slujitorilor altarului în viața comunității, prezență înlesnită de valoarea simbolică a preotului - cel care se afla în legătură directă cu Divinitatea, prezența slujitorilor fiind cu atât mai importantă cu cât lumea pioasă de la sat nu făcea o distincție clară între păcat și o abatere civilă. În acest sens, putem surprinde participarea preotului Zaharia din Urlați care apare pe parcursul mai multor ani ca prim martor la diferite vânzări sau schimburi de moșii.³⁶

Din toate organele centrale de stat făcea parte întotdeauna și mitropolitul țării, dimpreună cu ceilalți vlădici, iar mai târziu și alte fețe bisericești, pe lângă donm și boieri. Vorbind despre scaunul de judecată al principelui, misionarul catolic Marco Bandini relatează „...Când judecă, principele stă pe un tron înalt, mitropolitul șade alături...”.³⁷ În anumite cazuri, mitropolitul personal era asociat la actele de legiferare personală a domnului, fie prin colaborarea directă ce o avea la emiterea lor, fie prin provocarea lor, dar chiar și numai prin simplu consimțământ exprimat ca părere sau ca „binecuvântare”. Astfel se întâmplă când Alexandru Constantin Moruzzi încearcă să revigoreze administrația țării și dă un hrisov domnesc la 1804, iar „...Arhierii ai patriei pecetluim și cu înfricoșat blăstăm, și legăm, ca oricarele ispravnic sau pământean sau strein și ori ce obraz ar fi orânduit într-această dregătorie de nu va fi întocmai următor aceștii puneri la cale ce s-au făcut și va îndrăzni a se abate la cea mai mică asupreală, pe unii ca aceia ca pre niște vrăjmași a creștinilor lui Hristos... iar carii vor urma dreptății... spre sporirea și întemeierea caselor sale, ce se fie și ertați și blagosloviți în veci”.³⁸ Apoi, Iacov arhiepiscopul și mitropolitul Moldovei dau la 3 octombrie 1796 o carte de blestem, pentru cei care împresoară hotarele moșiilor Urlați, Cogeni și Fântânele, din ținutul Tutovei, cei care au împresurat moșiile și cei care au știință de hotare și alte semne despărțitoare trebuiau să jure, iar aceia care vor

mărturisi strâmb, să fie blestemați.³⁹ Promulgarea legilor a fost dublată: prin autoritatea de stat a domnului și prin cea bisericească a mitropolitului țării, lucru indicat și de unele pravile. Astfel foaia de titlu de la *Îndreptarea Legii* poartă numele mitropolitului, iar la *Cartea românească de învățătură de la pravile împărătești* se menționează că domnul Vasile Lupu e posibil să mai fi fost ajutat și de alți cărturari cum au fost Meletie Sirigul sau Mitropolitul Varlaam.⁴⁰

În raport cu puterea seculară se observă că s-a încercat o delimitare a atribuțiilor fiecărei părți, judecata preoților fiind cedată Bisericii, intervenția părții civile fiind necesară doar în cazurile delictelor cele mai grave, cum ar fi cele de omor. În *Condica lui Constantin Mavrocordat* se menționează că în atribuțiile protopopilor nu intrau și judecarea mirenilor,⁴¹ iar în problemele de disciplină ecleziastică preoții nu trebuiau judecați de ispravnici.⁴² În spațiul românesc, în ciuda unei recuperări timpurii a reglementărilor canonice generale, multă vreme instituția ecleziastică a judecat după legea țării, judecată care avea un timp și un spațiu consacrat. Astfel, judecata se desfășura de la răsăritul și până la apusul soarelui, organele juridice sătești întrunindu-se periodic, cu prilejul marilor sărbători religioase, Nașterea Domnului, Lăsatul Secului, Paștele, Rusaliile etc., sau ori de câte ori apăreau litigii care reclamau o soluționare urgentă.⁴³ Atunci când aveau loc împărțiri, schimburi și vânzări de moșii, clericii se implicau garantând onestitatea cu care părțile încheiau acordurile, cum se întâmpla la 22 septembrie 1630, când dascălul Stanciu era martor la facerea unui zapis din Bicani⁴⁴ sau când oanenii din Schineni se jurau în fața Mitropolitului pentru o pricină.⁴⁵

Jurătorii aveau duble atribuții, în calitate de adevărați, care confirmau buna-credință din declarația unei părți și o negau pe a celeilalte. Puterea cuvântului creștea dacă aceștia erau persoane demne de încredere, oameni plasați pe o treaptă superioară în societate, și era cu atât mai mult crezut dacă garantul era un membru al clerului. Preotul Constantin din Buda încredințează Ispravnicia Tutovei că cei 20 de stâneni din Negrilești au fost răscumpărați de ginerii lui Trohin Sătariul.⁴⁶ După stingerea disputelor, restabilirea armoniei în cadrul comunităților era întărită prin jurăminte făcute pe obiecte sfinte și prin blesteme rostite în biserică care aveau rolul de a menține înțelegerile făcute.

Încă din prima jumătate a veacului al XVI-lea, în acord cu tendința generală a societății moldovenești, moștenirile au fost divizate, iar familiile clericale s-au individualizat. Împărțirea moșiilor ne oferă exemple privind apartenența slujitorilor altarului la familiile care au întemeiat satele moldovenești. Preoții se înscriau în categoria oamenilor liberi, deținători de pământ, și cu toate că H. H. Stahl combate ideea eroului eponim,⁴⁷ credem că există o legătură între antroponime și toponime. Dintre exemplele de proți care au făcut parte din familia unui personaj eponim, sugestiv este exemplul lui Băilă, fiul lui Băilă de la Racova, care pe la 1580 primea „jumătate din satul Zvăștilești, la obârșia Bogdanei și cu moară la Bogdana.”⁴⁸ În spîta de neamuri a Buciumăneștilor întâlnim pe Ioniță, fiul lui Neculai, care la 7 iunie 1773 este împuternicit să dijmuiască după obicei pe cei aflați pe moșia lor, Viștelești.⁴⁹ Dată fiind miza menținerii stabilității

familiei, perpetuarea demnității preoțești și, implicit, a avantajelor care decurgeau de aici, se putea realiza și pe calea alianțelor matrimoniale, dar și pe calea cedării dreptului de proprietate în familie și a asocierii membrilor la cumpărarea de pământuri, cum se întâmplă la 14 august 1589 - când Petru Șchiopul întărește lui popa Dumitru și tatălui său, Ignat, cumpărătura unei ocine „... ce ei singuri au cumpărat.”⁵⁰

Chiar dacă slujitorii altarului se bucurau de prestigiu în cadrul comunității, lucru care le permitea acumularea mai ușoară a unor bunuri, abandonarea oficiului ecleziastic însemna și pierderea prestigiului, dar mai ales a proprietăților.

Pe fondul administrației seculare centrale s-a clădit o altă altă administrație locală, care se conducea după cutume proprii și după norma creștină. Membrii acestor consilii erau oamenii de cinste ai satului, preoții fiind reprezentanți marcanți ai acestora. Datorită demnității slujirii altarului, preoții au constituit principalul element care garanta justetea acțiunii juridice, prestarea jurământului în fața clericilor, în biserici și pe lucruri sfinte, fiind un pas important în realizarea acestuia.

Biserica a reprezentat în multe cazuri locul de desfășurare a judecății, de redactare a actelor, iar mai apoi a devenit locul cel mai sigur de păstrare al acestora.

Preoții au făcut parte din familiile întemeietoare de sat, care mai târziu au continuat să stăpânească unele sate, posibilitățile acumulării de bunuri fiind mai accesibile datorită statutului aparte pe care îl aveau.

Analizând toate aceste exemple se poate deduce că preoții aveau o pregătire precară, deoarece lipsa unei școli specializate le cerea candidaților un minim de cunoștințe (de multe ori insuficiente) în propovăduirea adevăratei dogme și chiar în săvârșirea completă și corectă a ritualului, iar pentru faptul că cei mai mulți slujitori se alegeau din satele în care slujeau ulterior a făcut ca pregătirea lor să se facă local și cu posibilități intelectuale minime.

Pe parcursul celei de a doua jumătăți a secolului al XVII-lea, preoții au căpătat un minim de pregătire intelectuală, consolidându-și și reafirmându-și poziția lor în societate. Datorită demnității pe care o dețineau în cadrul lumii sătești, dar și datorită faptului că ei reprezentau pușinii oameni știutori de carte, au fost asociați cu instanțele de judecată locale, dar și cu segmentul de legătură dintre puterea seculară și populația rurală. Condiția lor de deținători de pământ i-a propulsat pe palierele superioare ale societății, de unde aveau mai ușor acces către cultură și, mai târziu, către funcțiile din aparatul administrativ local sau central.

Pe parcursul secolului al XVII-lea, preoții au fost dintre pușinii oameni care au lăsat diferite însemnări cu privire la evenimentele locale. Aceste scrieri au reprezentat pentru mult timp adevărate monografii ale localităților, menite să facă legătura între generații. Însemnările pe carte au constituit o îndeletnicire a oamenilor învățați, iar evenimentele cele mai importante din viața comunității au fost subiectul principal.

CONCLUZII

Cercetarea vieții clericale din zona fostului ținut Tutova a presupus parcurgerea unui drum lung, anevoios,

străbătut uneori cu stăruință și migală, alături cu răbdare și sârguință. Structurată în două părți distincte, această analiză a adus în prim-plan nevoia de a evidenția viața de cult din arealul tutovean, nu numai pentru că era stringent un astfel de demers, dar - mai ales - pentru că multe dintre aspectele vieții clericale sunt deosebite din punct de vedere istoric. Nu-i mai puțin adevărat că aria cultural-spirituală în care ele au fost analizate își are importanța sa, dat fiind faptul că - alături de alte ținuturi din Moldova sudică (ca Tecuciul, Vrancea sau Putna) - s-a creat o zonă puternică de interferențe religioase, vizibile în traiul preoțesc al locurilor.

Statutul juridic al clerului a influențat atât statutul material, cât și cultural. Preoții au beneficiat de un statut juridic aparte, fiind deopotrivă membri activi ai instanțelor de judecată, cât și părți implicate în diverse judecăți. Demnitatea clericală oferea un caracter de infailibilitate actului de judecată, iar comunitatea - fiind profund religioasă - cerea ca jurământul oamenilor „buni și bătrâni” să fie prestat înaintea Divinității, prin intermediul lăcașului sfânt, dar, mai ales, prin intermediul slujitorilor săi.

Într-o lume care se conducea după cutumele proprii și după morala creștină, preoții au avut un rol important în cadrul societății, administrația centrală cedând deliberat unele drepturi și atribuții acestora. Biserica a fost pentru mult timp elementul de legătură între autorități și populația rurală. Aceași instituție a fost și cea care aducea aminte oamenilor de unele soroace, mai ales că ei percepeau timpul ciclic, zi-lumină, sărbătorile religioase mari, însemnând popasuri în timp și datele după care se ghidau. Datorită faptului că erau printre pușinii știutori de carte, slujitorii altarelor erau cei care făceau cunoscute unele dispoziții ale administrației, atât locale, cât și centrale, la care cei mai mulți nu aveau acces din cauza neștiinței de carte. Din aceeași perspectivă, menționăm că membrii clerului făceau parte din organele centrale, participând efectiv la redactarea legilor sau măcar binecuvântând spre împlinire acestea.

Ca o consecință a aceluiași statut juridic, starea materială a clericilor a fost una aparte. Datorită importanței Bisericii în cadrul administrației Moldovei, domnii au conferit unele privilegii și scutiri totale sau parțiale de dări. Averele principale au constituit-o în continuare moșia de pământ, la care se adăugau pe parcurs alte bunuri mobile și imobile. Scutirile au fost acordate colectiv de domni, de obicei în cazul mănăstirilor, iar în cazul preoților de mir cele mai multe scutiri și dări provin de la episcopi, dar mai ales de la ctitorii lăcașurilor sfinte.

Starea materială a clericilor s-a deosebit, în funcție de treapta ecleziastică pe care se afla. Deosebiri notabile se pot sesiza prin raporturile: monahi-preoți de mir, episcopi-preoți, preoți de sate și preoți de curte. Starea materială a preoților de la sate nu s-a deosebit prea mult de cea a țaranilor, însă elementele deosebire există. Astfel, datorită prestigiului slujirii ecleziastice, preoții puteau să-și mențină posesiunile și chiar să le mărească.

Preoții au făcut parte din familiile întemeietoare de sate, acest lucru contribuind la starea materială, moștenirea privilegiilor legate de aceste sate sau doar de părți din ele fiind consistentă.

În același timp, preoții au reprezentat puținii oameni de carte care și-au arătat dragostea pentru cultură, prin copierea de manuscrise, redactarea actelor juridice, pomelnice sau diferite înscrisuri, care aveau menirea de a arăta identitatea de neam, dar și de a face legătura între generații de peste timp și spațiu.

La nivelul cultului ortodox, lipsa unei școli de specialitate a făcut ca dogma savantă și tradiția creștină să se întretaie. Provenind dintre oamenii satului, clericii se manifestau, mai ales în afara cultului, după obiceiurile străvechi. Tradițiile populare se suprapuneau tipicului, împlinirea normelor canonice ținând de cunoștințele și voința preotului.

În același timp, relativitatea și precaritatea unor informații din documente au fost (pe cât posibil) acoperite de coroborarea izvoarelor diplomatice cu alte surse istorice (arheologice, monumentele religioase în sine, inscripțiile și lespezile funerare, pomelnicele, pisaniile, sursele iconografice etc.), fapt pentru care s-a putut realiza o viziune globală asupra vieții clericale din zonă.

Această privire sistematică asupra documentelor care vizează viața de cult din zonă reprezintă doar un prim pas în identificarea unei bogate vieți creștine populare din zonă, atât prin repartizarea relativ uniformă în teritoriu a preoților, cât și prin semnalarea constantă a activității clericale.

Putem afirma că preoții au fost membri marcanți ai tribunalelor sătești, cu un statut aparte, cu privilegiile și scutirile, printre puținii știutori de carte, care aveau menirea de a conduce spiritual restul populației. Acestei atribuții i se adăuga și cea de factor de coeziune, un mijlocitor între sacru și profan, între canon și tradiție populară, între elite și celelalte grupuri sociale.

În final, ca o concluzie generală, putem spune că această analiză sistematică a vieții religioase medievale din arealul fostului ținut Tutova constituie doar un prim pas în identificarea unei bogate vieți creștine populare în acest spațiu, fără scopul de a întocmi un "dosar" complet al problemei, ci - mai degrabă - de a predispuce totul către o reflecție organizată. În fond, ceea ce a intenționat demersul nostru este prezentarea unui simplu punct de vedere. El poate să conțină nu numai certitudini, ci și impresii, dar se bazează pe observațiile personale și pe credința că acestea pot fi utile celor dornici de cunoaștere a istoriei zonei fostului ținut Tutova și a minunatei sale vieți religioase.

Note:

1. Vasile C. Nicolau, *Priviri asupra vechii organizării administrative a Moldovei*, Bârlad, s.a., p. 135.
2. Dan Amadeo Lăzărescu, *Ținut*, în *Instituții Feudale din Țările Române. Dicționar*, coordonatori: Ovid Sachelarie și Nicolae Stoicescu, București, 1988, p. 481.
3. Vasile C. Nicolau, *Contribuții la studiul organizării administrative a satelor din Moldova*, Bârlad, 1910, p. 20.
4. Constantin Burac, *Ținuturile Țării Moldovei până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, București, 2002, p. 389.
5. *Ibidem*, p. 394-395.
6. *Ibidem*, p. 397.
7. Corneliu Istrati, *Condica lui Constantin Mavrocordat*, vol. II, Iași, 1986, nr. 288, p. 125 (de acum se va cita *Condica lui Constantin Mavrocordat*).
8. *Documente Românești din Arhiva Mănăstirii Xiropotam de la Muntele Athos. Catalog*, vol. I, volum editat de Florin Marinescu, Ioan Caproșu, Petronel Zahariuc, Iași, 2005, nr. 1, p. 21.

9. M. Costăchescu, *Documente moldovenești de la Ștefan voievod*, Iași, 1943, p. 523-524; Al. I. Gonța, *Satul în Moldova Medievală. Instituțiile*, București, 1986, p. 125.
10. Marco Bandini, *Codex. Vizitarea generală a tuturor Bisericilor catolice de rit roman din Provincia Moldova (1646-1648)*, Ediție bilingvă. Introducere, text latin stabilit, traducere, glosar: prof. univ. dr. Traian Diaconescu, Iași, 2006, p. 368 (de acum se va cita Marco Bandini, *Codex*).
11. Scarlat Porcescu, *Episcopia Hușilor. Pagini de istorie*, Roman, 1990, p. 35.
12. *Anuarul Episcopiei Hușilor*, 1934, Huși, 1934, p. 54-70.
13. Laurențiu Chiriac, *Edificiile religioase medievale din zona Bârladului (secolele XV-XVII)*, Iași, Editura Kolos, 1997, p. 39-40.
14. Gheorghe Clapa, *Bisericile de pe Valea Elanului*, în „Prutul”, nr. 7, dec. 2000, p. 7.
15. Elena Chiaburu, *Carte și tipar în Țara Moldovei până la 1829*, Iași, 2005, p. 75.
16. Al. I. Gonța, *Satul în Moldova medievală. Instituțiile*, București, 1986, p. 365.
17. Direcția Județeană Iași Arhivele Naționale, *Manuscrise*, vol. I, rola 25, f. 47 r. (de acum se va cita D.J.I.A.N.).
18. T. Codrescu, *Uricariul*, VI, Iași 1876, p. 84-85.
19. Idem, *Uricariul*, XX, Iași, 1892, p. 73 și 75.
20. Bogdan-Petru Maleon, *Clerul de mir din Moldova secolelor XIV-XVI*, Iași, 2007, p. 146 (de acum se va cita Bogdan-Petru Maleon, *Clerul de mir*).
21. Nicolae Grigoraș, *Situația clerului moldovenesc în prima jumătate a secolului al XVII-lea și reforma domnitorului Miron Barnovschi și a mitropolitului Anastasie Crimca*, în „Mitropolia Moldovei și Bucovinei”, anul XXXIII, nr. 1-2, ianuarie-februarie, 1957, p. 75.
22. *Ibidem*.
23. Doru Radosav, *Sentimentul religios la români. O perspectivă istorică (secolele XVII-XX)*, Cluj, 1997, p. 198.
24. Iacov Antonovici, *Documente bărlădene*, vol. III, Bârlad, 1915, nr. CCXVIII., p. 193 (de acum se va cita Iacov Antonovici, *Doc. bărlădene*).
25. D.J.I.A.N., I, f. 117, v.
26. *Documente privind istoria României (DIR)*, A. Moldova, veacul XVII, vol. II, nr. 216, p. 167.
27. Iacov Antonovici, *Istoria comunei Bogdana din plasa Simila, județul Vaslui*, Bârlad, 1905, p. 155 (de acum se va cita Iacov Antonovici, *Istoria comunei Bogdana*).
28. Idem, *Mănăstirea Florești din Plasa Simila, Județul Tutova*, 1916, p. 6-7 (de acum se va cita Iacov Antonovici, *Mănăstirea Florești*).
29. Idem, *Doc. bărlădene*, vol. IV, nr. LXXII, p. 118-119.
30. Vasile C. Nicolau, *Contribuții la studiul organizării administrative a ....*, p. 31.
31. Bogdan-Petru Maleon, *Clerul de mir*, p. 371.
32. *Ibidem*, p. 362.
33. Iacov Antonovici, *Doc. bărlădene*, vol. III, nr. X, p. 14.
34. *Ibidem*, vol. IV, nr. CLXXXIV, p. 313-314.
35. Bogdan-Petru Maleon, *op. cit.*, p. 21.
36. *Ibidem*, p. 327-328.
37. *Documente Românești din Arhiva Mănăstirii Xiropotam....*, vol. I, nr. 42-42, p. 40-41.
38. Marco Bandini, *Codex*, p. 398.
39. Vasile C. Nicolau, *op. cit.*, p. 31-32.
40. *Documente Românești din Arhiva Mănăstirii Xiropotam de la Muntele Athos....*, p. 238.
41. Nicolae Floca, *Tehnica elaborării legilor în statele feudale române*, în „Studii Teologice”, an XXIX, nr. 5-8, mai-august, 1977, București, p. 453.
42. *Condica lui Constantin Mavrocordat*, vol. II, nr. 257, p. 111.
43. *Ibidem*, nr. 819, p. 293.
44. Romulus Vulcănescu, *Etimologie juridică*, p. 190, *apud*, Bogdan-Petru Maleon, *Clerul de mir....*, p. 366.
45. D.J.I.A.N., vol. I f. 90, v.
46. *Condica lui Constantin Mavrocordat*, vol. II, nr. 113 p. 44.
47. Iacov Antonovici, *Istoria comunei Bogdana*, p. 201-202.
48. Henri H. Stahl, *Istoria socială a satului românesc. O culegere de texte, texte selectate și îngrijite de Viorica Nicolau*, București, 2002, p. 105-112.
49. Bogdan-Petru Maleon, *Clerul de mir....*, p. 333.
50. Iacov Antonovici, *op. cit.*, p. 97.
51. Idem, *Doc. bărlădene.*, vol. III, nr. LV., p. 76.

Scurtă privire asupra chestiunii emigrării evreilor din România comunistă și reflectarea ei în dosarele Securității

- urmare din pagina 1 -

Colaborarea a fost strânsă atât în domeniul politic (al relațiilor internaționale) cât și în cel militar sau economic. Dar de departe cea mai stringentă problemă existentă în relațiile româno-israeliene a fost cea legată de situația minorității evreiești din România, cu accent pe acordul părții române pentru emigrarea către Israel a unei bune părți a acestei minorități.

La 11 martie 1949, Moshe Sharett, ministrul de Externe de la Tel-Aviv, a transmis la București o scrisoare în care era subliniat în mod deosebit subiectul plecării evreilor din România. Motivele, precizate fără nici o rețineră, erau clare. Ele țineau de însăși existența și progresul statului Israel. Securitatea acestui stat ca și dezvoltarea economică nu puteau fi imaginate fără un serios aport de populație dinspre Europa de Est către Israel. Au urmat alte note din partea diplomației evreiești, cele mai multe pe același subiect.

Ana Pauker a informat guvernul și Biroul Politic al Partidului Muncitoresc Român despre cele transmise de statul evreu. Deși au existat și atitudini prudente, în general, oficialii români au manifestat deschidere față de doleanțele Israelului, mai ales că și la Moscova situația era aceeași. Ca urmare, între valorile de emigrare din România, alături de perioada 1969-1973, anii 1949-1951 sunt socotiți drept cei mai buni, din punct de vedere al numărului de evrei plecați spre Israel, dar și al calității lor (o treime aveau sub 14 ani).

Dincolo de dorința statului Israel de a impulsiona imigrația dinspre Europa de Est și din România, îndeosebi, trebuiau găsite motive suficiente care să-i determine pe evreii din aceste locuri să aleagă această variantă. Așadar, dacă pentru statul Israel știm ce a contat atunci când a insistat pe emigrare, întrebarea care se pune este ce a motivat plecarea evreilor din locurile de origine.

În cazul românesc, documentele Securității ne oferă informații suficiente pentru a oferi un răspuns la această din urmă întrebare. Studiul de față nu face decât să nuanțeze și să delimiteze câteva din cauzele care au făcut ca populația evreiască, aflată în mediul urban românesc, să ceară plecarea spre pământul sfânt, la finele anilor '60. De menționat că această perioadă este cea mai fastă din istoria comunismului românesc, atât ca stabilitate politică, dezvoltare economică și creștere a nivelului de trai al populației.

Așadar, în acest context, ce a motivat plecarea evreilor din România? Așa cum vom vedea în cele ce urmează, rațiunile pe care le invocă evreii din România pentru a-și justifica plecarea sunt din cele mai variate: de la o recrudescență a antisemitismului, lipsa de perspectiva pentru tineret, pauperizarea, până la patriotismul israelian. De partea cealaltă, părerea autorităților române era că populația evreiască este victima unei psihoze „ațâțate de elemente potrivnice regimului”.

Ambele perspective (oficială, dar mai ales particulară), cea a minoritarilor evrei și a majorității românești, se întâlnesc în documentele elaborate de Securitate și păstrate astăzi în arhiva CNSAS.

Problema comunității evreiești a preocupat, în mare măsură, conducerea de partid și de guvern de la București și, implicit Securitatea care a folosit orice mijloc avut la îndemână (agentură, tehnică operativă, filaj, controlul corespondenței etc.) pentru a cunoaște în detaliu atmosfera și relațiile din cadrul comunității evreiești din România.

Un subiect de mare interes pentru Securitate a fost cel al raporturilor dintre Federația Comunităților Evreiești și Cultul Mozaic din România cu ambasada Israelului și cu alte instituții izraeliene. Securitatea a avut colaboratori la vârful Federației Comunităților Evreiești, iar în notele redactate ca urmare a discuțiilor cu aceștia reiese clar un anumit fapt. În raporturile dintre șefii comunității

evreiești din România și ambasada Israelului la București, pe lângă unele probleme minore, cultice, problema centrală care se discuta și care a fost abordată mereu, sub diverse fațete, și cu tot felul de argumente a fost problema emigrării, cerându-li-se de fiecare dată de către Oficiul Diplomatic să o ridice și ei în mod permanent la autoritățile române (Departamentul Cultelor, guvern și conducerea de partid).

Diplomații evrei de la București erau interesați, în principal, de problema emigrărilor. Atunci când mergeau în teritoriu, cele mai multe întrebări vizau cererile depuse pentru emigrare, aprobările primite, plecările în general. În plus, șeful oficiului diplomatic era mereu nemulțumit atât de viața comunităților evreiești din România cât mai ales de nivelul cantitativ și calitativ al emigrărilor.

Gradul de supraveghere al Ambasadei Israelului la București era unul destul de ridicat.

Securitatea cunoștea fiecare mișcare în teritoriu a diplomaților izraelieni, orice contact cu membrii comunității evreiești, discuțiile purtate, nemulțumirile formulate de membrii acestor comunități. Există însă și o foarte bună cunoaștere a raporturilor dintre diplomații evrei în cadrul ambasadei, frustrările unora dintre ei, neliturile interne, dezacordurile în ce privește relația cu organizațiile evreiești din România etc.

Un alt subiect de interes pentru Securitate, pe lângă starea de spirit a evreilor, erau activitățile de ordin educativ desfășurate în cadrul comunității evreiești. În 1969, la Cluj, a funcționat un curs de inițiere în preceptele religioase mozaice, unde se făceau diverse expuneri al căror scop declarat era cunoașterea limbii și istoriei poporului evreu. Sub această formă legală se urmărea deșteptarea spiritului naționalist evreu, împiedicarea căsătoriilor mixte, atragerea intelectualității la viața comunității și incitarea la emigrare a tineretului.

Prin diferiți vizitatori ai ambasadei israeliene din București au fost transmise la Cluj materiale de cult ce existau parțial doar la sinagogi, dar și îndemnuri de a emigra toți intelectualii, ținând seama de faptul că, la acel moment, România avea mare nevoie de valută.

La cursurile respective se arata participanților că Israelul are nevoie de forța și pregătirea lor pentru întărirea și apărarea statului¹.

În alte note informative culese de Securitate, se putea observa ușor o discreditare a politicii interne a P.C.R. de către evreii sosiți în vizită în România.

Astfel, într-o sinteză a Securității din Satu Mare era menționat că cei veniți din Israel în vizită în România: „și-au intensificat activitatea dușmănoasă împotriva statului nostru. Prin acțiunile ce le desfășoară, reiese că ei urmăresc discreditarea în fața maselor a actualei politici duse de Partidul Comunist Român, mai ales pe plan intern, iar prin îndoctrinarea ce o fac cetățenilor români, de naționalitate evrei, urmăresc să reinvie în țara noastră, psihoza emigraționistă”.

Ideea emigrărilor era lansată, însă cu multă prudență și de reprezentanții diplomați ai statului Israel (codificat „Poiana”), acreditați în România. Ca exemplu, la o întrunire a acestora cu câțiva membri ai comunității evreiești din Satu Mare, diplomații evreii au căutat să convingă auditoriul despre necesitatea intensificării emigrărilor în scopul creșterii, cu cel puțin 10.000 tineri, a efectivului armatei izraeliene.

Aceștia au dat îndrumări să se comunice evreilor că „acum se pot înscrie pentru emigrare și oameni bine pregătiți ca: ingineri, doctori etc. deoarece pe baza înțelegerii care există în prezent între guvernele statului român și „Poiana” li se va aviza pozitiv plecarea”.

O altă metodă a diplomaților „poenari” utilizată în vederea creșterii ritmului emigrărilor, era aceea a acordării de sprijin material unor evrei care erau implicați în diverse procese, sau care suferiseră condamnări. Aceștia după primirea ajutorului se obligau ca după emigrare să se stabilească în statul Israel și nu în altă parte. (Un exemplu notabil era cazul lui Fridman Arpad din Satu Mare, pentru care ambasada Israelului plătită suma de 38.000 lei ce constituia prejudiciu adus statului român de cel în cauză prin unele fraude comise).

Un alt aspect subliniat în sintezele Securității era cel al creșterii afluxului de vizitatori sosiți din Israel, în vizită la rude și cunoscuți, la începutul anilor '70. Afirmările acestora referitoare la realitățile românești erau critice și, evident, deranjau regimul.

Elocvențe în acest sens sunt remarcile făcute de Mozes Alexandru, cetățean izraelian cu rădăcini în România, ca ocazia vizitei ce a întreprins-o, în iulie 1969, la Satu Mare:

„...La noi totul este modern, pentru că primim ajutor de la americani... Avem construcții serioase, dacă nu credeți puteți să vă interesați de la evreii din Satu Mare care au vizitat „Poiana”... Poți cumpăra la noi ce vrei, magazinele sunt arhipline cu tot felul de produse interne și importate din SUA, Anglia și Scoția... Iată de ce copiii noștri nici nu vin în România, n-au nimic cu România, n-au ce vedea aici. Deosebirea între „Poiana” și România este atât de mare cât este și deosebirea dintre România și URSS. Chiar noiăștia mai bătrâni, nu venim în România pentru că ne place, ci pentru a vedea prietenii pe care i-am lăsat în țară...”. Desigur, la pachet, era livrat și un argument forte în favoarea emigrării: „toți cei sosiți în „Poiana” ca emigranți, primesc ajutoare materiale substanțiale, servicii bune, cetățenia poienară etc.”.

Desigur că în asemenea discuții nu putea fi evitat subiectul politic. Același Mozes Alexandru elogia sistemul politic din Israel, în comparație cu cel românesc: „La noi sunt, de exemplu, două partide comuniste. Acolo poți înjura regimul când vrei. Nu se întâmplă nimic. Avem și partide socialiste. Fabricile și alte proprietăți în procentaj de 55% sunt în mâinile sindicatelor. Se dau concedii corespunzătoare, se trimit oamenii la odihnă etc...”. Apoi încheie aducând elogiul superlative conducătorilor statului Israel, denumindu-i „capete luminate, conducători talentați”. Și concluzia: „Iată de ce toți evreii din România trebuie să fie cuprinși de un singur gând, acela de a emigra, sau de a vizita măcar odată Israelul”.

Există însă și reversul medaliei, români de etnie evreiască, care mergeau și vizitau Israelul. La întoarcerea din aceste vizite reacția lor era una atent monitorizată de Securitate. Unul din ofițerii acesteia nota într-unul din rapoarte:

„Din datele obținute de organul nostru (Securitatea Botoșani) rezultă că în timpul deplasărilor în «Poiana» unii vizitatori români sunt contactați de cadre sau agenți ai serviciului de informații iar prin rudele și cunoscuții vizitatorilor se încearcă influențarea de a nu se mai întoarce în țară sau de a depune cereri de plecare definitivă în «Poiana» după revenirea din vizită”.

„Pentru menținerea unei stări de spirit favorabile plecărilor definitive din țară, o parte din cetățenii de naționalitate «poienari» care au făcut vizite în «Poiana» cât și unii vizitatori «poienari» au venit temporar pe raza județului au fost semnalati cu activitate de elogiare a realizărilor din «Poiana» și instigări directe la emigrare”.

Impactul unor evenimente din politica externă a României este reflectat adesea în notele și rapoartele pe care Securitatea internă le înainta la București.

Astfel, la 28 august 1969, Inspectoratul de Securitate din Satu Mare realiza o notă-raport² în care erau prezentate comentariile sau reacțiile populației de pe teritoriul județului, într-un anume context:

„În urma ridicării reprezentanțelor diplomatice ale RS României și Israelului la rang de ambasadă, acest fapt este comentat pe scară largă, în special de populația evreiască, cât și de alți cetățeni din Cluj sau turiști de peste hotare. Opiniile sunt diferite, marea majoritate apreciază ca realistă această măsură, determinată, în special de creșterea relațiilor economice între România și Israel. Se apreciază politica curajoasă, pe plan extern a statului român, politică ce urmărește realizarea intereselor naționale”.

Măsurile luate de unele țări arabe privind ruperea relațiilor diplomatice cu România, erau apreciate ca necugetate, arabii fiind cei care vor pierde cel mai mult, România fiind un furnizor important de alimente. În plus, atitudinea țărilor arabe era văzută ca o consecință a manevrelor sovietice. Din proprie inițiativă nu ar fi întreprins o asemenea măsură.

Atât membrii comunității evreiești cât și turiștii sosiți din Israel afirmă că acest stat a cerut ridicarea rangului reprezentanțelor diplomatice și ca urmare țările arabe nu aveau de ce să protesteze împotriva României.

O parte a populației evreiești aprecia însă ca inoportună ridicarea rangului reprezentanțelor diplomatice, considerând că aceleași relații puteau fi menținute, indiferent dacă este vorba de legație sau ambasadă. Această parte manifesta o mare neliniște, deoarece în cazul în care România va fi ocupată de ruși, toată vina va fi aruncată asupra evreilor care vor avea de suportat serioase repercusiuni.

Pe același subiect, mai mulți salariați ai unui trust de construcții din Cluj au avut opinii critice apreciind că nu merita pentru Israel „să stricăm relațiile cu atâtea state arabe”. Trebuie înțeleasă această reacție pentru că această întreprindere era în curs de a contracta o serie de lucrări de construcții importante în Siria și Irak, unde urmau să plece mai mulți dintre salariați pentru asistență tehnică. Toți se temeau că în urma celor întâmplate nu vor mai fi puse în aplicare contractele proiectate.

Un moment tensionat a avut loc în vara anului 1971, când au fost sistate temporar vizele pentru plecări definitive. Evident acesta a fost bine reliefat într-unul din rapoartele Securității:

„După sistarea acordării vizelor pentru plecarea definitivă din țară, organele noastre au obținut informații din care se desprinde faptul că în rândul cetățenilor de naționalitate evrei se fac comentarii nefavorabile cu privire la politica țării noastre în problema plecărilor definitive. Elementele urmărite de organele de securitate fac afirmații că problema plecării evreilor, nu constituie decât o chestiune de târg și de timp și pentru a argumenta, se susține că în expunerile sale la întâlnirile cu oamenii muncii de naționalitate germană și maghiară, secretarul general al PCR nu face nici o referire la populația de naționalitate evreiască, ceea ce după aprecierile lor sistarea acordării vizelor nu privește pe evrei. Astfel, Strumingher Marcu, domiciliat în Botoșani, element naționalist, urmărit în cadrul supravegherii informative generale, afirmă la 03.06. 1971, că «totul este o chestiune de preț. Dacă până acum pentru o familie de evrei care pleacă se încasa 3000 \$, după eventuale tratative se va ajunge la 5000\$. Ca atare, acum când balanța valutară a țării este foarte săracă, problema evreilor nu este decât o chestiune de timp»³.

Iată că ceea ce Strumingher Marcu intuia doar, la acel moment, astăzi este probat din abundență cu documente din dosarele Securității. Negocierile dintre statul român la începutul anilor '70 și reprezentanții israelieni au fost dure, în final fiecare din părți ieșind însă în avantaj: România a mărit numărul anual de vize pentru plecarea evreilor din țară, iar Israelul a plătit mai mult pentru fiecare etnic evreu care a emigrat din România în Israel.

Note:

1. Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (ACNSAS), fond Documentar, dosar nr. 16 321, vol. 1, f. 35.
2. *Ibidem*, vol. 3, f. 108-110.
3. *Ibidem*, vol. 5, f. 131.

Ion Bârlădeanu de la Zăpodeni-Vaslui la Paris în casă la Angelina Jolie, la sfat despre arta colajului

Comentarii la propria carte, „Vaslui itinerarii”, de Ion N. Oprea, vol. II, Editura Pim, Iași, 2010, 409p.

Ion N. OPREA

Scriind despre Vaslui în cele cinci volume dedicate fostei Capitale a Țării de jos și împrejurimilor, circa 2000 pagini, despre tradiționalismul românesc și local, în Itinerariile mele, referindu-mă la comuna rurală Zăpodeni, plasa Mijlocul, a fostului județ Vaslui, m-am oprit și am vorbit și despre personalitățile locului pentru că oamenii fac frumoase, meleagurile.

Printre eroii cărții mele, nu știu dacă măcar vasluienii și-au găsit timp să-i urmărească, am amintit și despre Pavel C. Pavel (1915-1989) care avusese inițiativa scrierii monografiei comunei Zăpodeni, despre “moș Nică a Mocanului”, oficial Ion Gh. Strat (1903-1998), „ca cel mai de seamă om al localității”, cum îi zice Lucian Valeriu Lefter în cartea sa „Zăpodeni – oameni și locuri”, parte a monografiei locurilor, apărută la Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”, Iași, 2004, despre Constantin I. Antip, fost redactor șef al săptămânalului vasluian „Vremea nouă” (1946), al periodicului „Apărarea patriei” (1951-1960) și al revistei „Presa noastră” (1957-1965), la care am colaborat și eu ca militar, despre Ioana Zizi Lambrino – prima româncă membră a familiei regale a României, soție a fostului rege Carol al II-lea, despre Ion Bârlădeanu, cunoscut în lumea artiștilor contemporani ai lumii cu numele prințului colajului ș. a.

„Ion Bârlădeanu în vârstă de 62 de ani, scrie cineva pe internet fără aș da numele dar afirmă că sunt vecini, este, probabil, singurul reprezentant autentic al pop-art-ului (în timp ce acest curent artistic de origine britanico-americană făcea ravagii prin expozițiile anilor 50-60, în România se sărbătoreau primii ani de împliniri mărețe) mioritici. În același timp, Ion Bârlădeanu nu are casă. Doarme pe o saltea murdară la capătul unei ghene de lângă un bloc de pe Calea Moșilor. În „locuința” sa, Ion adună tot ce consideră a fi valoros din cele aruncate de vecini și astfel ajunge să citească reviste, ziare și cărți, obiecte de care ceilalți par să se despartă fără regrete.

Ion Bârlădeanu – „Făt-Frumos cel urât”, îl prezintă o fotografie.

A locuit pe străzi, înconjurat de gunoaie, iar acum la vârsta de 63 de ani, Ion Bârlădeanu a ajuns să ia masa cu Angelina Jolie și să-și expună colajele în galeriile pariziene. A ajuns celebru la 62 de ani pentru că făcea colaje din reviste adunate din gunoaie. În 2010 a fost protagonistul unui film. După aceea a dispărut”.

- Păi, nebulnia asta a tăiatului de fotografii din ziare a început pe la 9 ani. Eram acasă, la Zăpodeni, o comună destul de săracă și azi. Pe atunci, nu avea nici lumină electrică. Mai întâi, desenam oamenii pe care îi vedeam în ziare, îi copiam cu un fel de indigo. Când tata a auzit că am ceva înclinații,

că el mi-a fost mai întâi profesor, mi-a zis: „Fă și tu, băiete, caricaturi”. „Ce sunt acelea caricaturi?”. „Uite-așa, niște desene strâmbe și vesele, la care pui versuri” – mi-a explicat. Dacă ar fi știut tata ce colaje anticomuniste am făcut eu mai târziu, el, care fusese președinte de CAP și omul regimului!...

Câțiva ani mai târziu, m-am dus să lucrez la Galați, la Combinatul Siderurgic. Și, într-o zi, am venit acasă îmbrăcat frumos, cu un sacou verde și cămașă de nailon. Ehei, pe vremea aia, cine avea cămașă de nailon era cineva! Și, ajuns acasă, m-am apucat și l-am pictat pe Ștefan cel Mare. L-am făcut în pătrățele, iar sabia am tăiat-o și i-am lipit-o din staniolul de la țigări. A fost prima expoziție făcută vreodată în Galați, cu Ștefan cel Mare. Toate ziarele au scris și au publicat fotografiile...

... „O montură uneori terifiantă, alteori sugubeață, dar la tot pasul revoluționară artistic. Om de la marginea societății, nea

Ion Bârlădeanu nu e conștient de ce face cu mâinile lui, ce minunății extraordinare inventează cu mintea lui de om cu șapte clase primare”, neșcolit pe la academiile cele mari, dar căruia toți plasticienii prezenți la vernisaje, artiști mari ai țării îi spun „Maestre”, retrăgându-se și lipindu-se de perete, subțindu-se, acordându-i prețuire, ca și ziaristii care scriu despre el, artistul la cei aproape 70 de ani ai săi...

În ce mă privește, despre el scriam în „Vaslui Itinerarii. Locuri – oameni - fapte (De la legende și publicistică la istoria locurilor)”, vol. II, pp. 177-180, 2010: „...ION BÂRLĂDEANU, din Zăpodeni, Vaslui „Nea Ion, artist vizual cu drept de semnătură la Londra și Paris” ne este prezentat de Iulia Blaga, în „Suplimentul de cultură”, Iași, în paginile 8-9, din 16-22 ianuarie 2010, omul care declară public care i-a fost mediul de viață care l-a „promovat” în cultură și artă: „Înainte de 1989 lucram mai subtil. De exemplu, am avut lucrări care băteau la ochi, dar pe care le arătam doar la oameni deștepți, nu la proști. Când am lansat la Casa Republicii și în Palat, la Cotroceni, acolo erau iposarii și pietrarii. Erau băieți de ai mei, nu erau ciobani.”

„Un fost gunoier român a expus la Londra alături de Duchamp și Warhol. Se pregătește pentru Paris.”, ni-l prezenta pe scurt „Suplimentul”. Și mai complet, chiar în prima pagină, cu fotografia: „Ion Bârlădeanu are la activ peste 800 de colaje, majoritatea realizate înainte de 1989, artă subversivă, pentru că aproape toate îl luau în balon pe „tovarășul dictator” Ceaușescu și pe „mătușa Ileana”. După tot felul de joburi, unele la marginea societății (zidar, gropar, hamal, „scriitor” de cruci, gunoier), inclusiv un scurt sejur la închisoare, pârât că lucra ca gropar „la negru”, a locuit câțiva ani la ghena unui bloc din București, înainte de a fi descoperit de artistul Ovidiu Feneș.

Lansat în 2008 și manageriat de Dan Popescu, proprietarul galeriei H- Art, care l-a ajutat să se mute într-o garsonieră, a expus la Londra și Basel și se pregătește pentru Paris.”

„...Colajele lui Bârlădeanu au tentă politică ironică, atitudinea sa acidă fiind îndreptată evident asupra regimului comunist, din cauza căruia a făcut chiar și câțiva ani de închisoare. Îți explică și-ți povestește tot felul de detalii și apoi se oferă să te învețe și pe tine, dar râde șmecherește, știe că n-o să-ți iasă”.

Despre el, jurnalistul Mircea Toma a publicat în săptămânalul Kamikaze un articol despre relația slavistului Dan Popescu cu artistul Ion Bârlădeanu cu titlul: „Fiul unui fost ministru juipoaie un fost boschetar: povestea fantastică a lui Ion Bârlădeanu”.

„Povestea este fantastică, îi răspundea, în replică, Dan Popescu la 9 august 2010, dar în nici un caz pentru motivele pe care le invocă Mircea Toma. Nea Ion s-a născut cu o vocație, nu cu un handicap, cum ne lasă să credem Mircea Toma. Un galerist nu poate fi obligat să fie un fel de unchi darnic care să-i asigure artistului un loc unde să stea și să-i dea și o redevență lunară. Nea Ion are, totuși, parte de un tratament aparte, i-am refăcut identitatea, i-am făcut intrarea în spațiul locuinței mele, i-am dat mâncare, haine și bani lunar, pentru că mi s-a părut că așa este omenește. A avut acces cu cheie la locuința de trei camere, atașată atelierului”, îi rezum eu susținerile.

Dan Popescu dă amănunte și cu privire la cum s-a realizat filmul „Lumea văzută de Ion B”, cum s-au născut primele secvențe, cum s-a realizat întâlnirea domnului Nanau cu Ion, cum a fost sponsorizat filmul, întâlnirea dintre Ion și Angelina Jolie, intermediată tot de regizorul Nanau la care a fost prezent și el.

„Lumea văzută de Ion B.”, un documentar regizat de Alexander Nanau a câștigat aseară la New York premiul Emmy International la Categoria „Arts Programming”, aflat la cea de-a 38-a ediție, scrie documentarul și continuă: „Artistul Homeless Ion Bârlădeanu, în vârstă de 64 de ani, care a devenit celebru după ce colajele lui – lucrări realizate cu foarfeca, lipici, inspirație și umor – au ajuns în importante galerii de artă din Elveția, Marea Britanie, Danemarca și Franța, este la curent cu tot ceea ce întrezărește showbizul autohton”.

Lui Ion Bârlădeanu îi place să-ți arate colajele, dacă nu ești prea prost și ai simțul umorului, se prinde ușor dacă îți strălucesc ochii în cap sau dacă ești cam obosit din naștere.

„Brăzdat de ample accente boeme, cu tente de pop-art desprinse din însăși cea mai crudă realitate politică, colajele lui Ion Bârlădeanu te poartă într-un timp atemporal mai tare ca orice halucinogen. Se duce cu colajele la locatarii din blocul cu

ghena (cărora obișnuia să le facă diferite servicii) pentru a le arăta că este și el ceva: mândria, condiția umană restabilă.

Trebuie să ai ochi și memorie (păstrează decupate mii de siluete deja decupate și când începe să lucreze știe să caute la fix în sacul de 6 kile cu popi și cruci, în cel de 4 kile cu modernități, ce-i dictează compoziția din cap. Apoi te liniștește, dacă te vede prea pătruns de intimitatea Maestrului Colajelor: eu nu prea mă dau artist, așa ca unii. Dar, dacă vine lumea cu flori și mă întrebă, ce să zic, că-s boschetar? Sunt regizor de colaje (Nea Ion Bârlădeanu).

El are și sentimentul acesta profund Warholian de a colecționa. Colecționează și pietre de brichetă. Stilistica pop e prezentă pentru că sunt vehiculate anumite branduri de dinainte de 1989, deci e un fel de proto-pop – ni-l prezintă succint Dan Popescu.

Din colajele lui Ion

Mai aflăm că despre Ion Bârlădeanu, Alexander Nanu și HBO România au realizat documentarul „Lumea văzută de Ion B.” lansat în decembrie 2009 la Institutul Francez din București și primit cu aplauze care l-au făcut pe „nea Ion” să se simtă „ca un împărat japonez.”

„Artistului Ion Bârlădeanu își reamintește și-i place să-și prezinte prima expoziție personală în Franța – „Real-politik” – din 25 februarie, la galeria „Anne de Villepoix” din Paris, s-a întâlnit ieri cu actrița Angelina Jolie care s-a arătat foarte interesată de lucrările acestuia”.

- Mie nu-mi pare rău că n-am o familie – se mărturisește el reporterei. Și se consolează, argumentând „că nici domnul Dinică n-a avut copii. S-a căsătorit la 60 de ani și a crescut-o pe nepoata soției ca pe propriul copil.”

Despre întoarcerea sa la Zăpodeni?

- Am avut un coleg, Costel, care mi-a spus că se mută la țară. O ajuns prostu' din instalator bun, grăjdar, de râdeau toate neamurile de el. Cam cum m-aș întoarce eu la Zăpodeni și l-aș uita pe domnul Popescu aici, și aș uita și de expoziție, ca să mă apuc de fierărie sau de dulgherie. I-am citit lui nea Dan un roman de dragoste, „Dragoste amară” – îi spune. E compus de mine, în stil de jargon țărănesc. M-am forțat totdeauna să vorbesc ca la cărți, dar nu se poate!

Artist și al cuvântului, el însă excelează în facerea colajelor. „Fratele nostru, porcul” este tema multora din ele. O iconografie în cifru. Dacă și-ar expune toți porcii ar ocupa o... expoziție! Majoritatea cu Ceaușescu și familia – în diferite ipostaze. Dar și multe colaje cu porci, descifrându-i pe Adrian Păunescu., altul cu aureolă bisericească, în altul a strecurat-o și pe Nadia Comănici pe soclu, la Moscova, una cu George Becali și porcul dus pe motocicletă. Până și un bombardament cu porci în Irak e tot colajul lui „nea Ion.”

El nu le numește colaje, ci filme. Un fel de împrumut de la Le Facteur Cheval, precursor al suprarealiștilor, un fost poștaș (1836-1924) care și-a construit în 30 de ani și după propriul său plan, un Palat Ideal, adunând pentru el petricele ...

- Eu în douăzeci de ani am adunat 60 kilograme de nasturi, pe care îi am și acum – se grozăvește artistul.

A colecționat și nasturi pentru că întotdeauna s-a vrut a fi un om liber. Liber și de profesie.

- Domnule, mie mi-a plăcut să fiu liber ca pasărea cerului. Dar pe urmă am fost închis în colivie, în „ținutul uitat de timp.” M-a turnat un gropar când lucram la cimitirul „Sf. Vineri”. Trebuia să-i vopsesc un gard pe o sută de lei, când lucrarea făcea o mie de lei. Am lucrat vreo șase ani la biserică și cimitire, când trebuia să muncești pentru Ceaușescu... Am fost liber ca

pasărea cerului. Nici României nu-i spuneam R.S.R, ci simplu – România...

- Când ați stat în închisoare, începuserăți să faceți colaje? – Îl întreabă reporterul.

- Aveam vreo 40 de bucăți la gazda unde am stat. Înăuntru nu am putut face colaje. Acolo, la penitenciarul din Iași, am omorât păduchi și am făcut foame, nu colaje. Acum nu-mi mai pare rău că am fost la închisoare. Mi-a părut rău că am făcut-o degeaba. Reparam lădițe. Probabil pentru legume și fructe. Era un frig la Iași, la "locul de muncă", ca în Siberia. Și azi am oroare să văd lădițe de lemn...

- Cum faceți colajele? – vine altă întrebare. Cum vă găsiți subiectele?

- Întâmplător. Lucrez mereu. Când am nevoie de unele, am punga cu mine. Punga cu președinții, de exemplu, inclusiv Băsescu. Punga cu dictatori. Bag mâna, îl scot pe Fidel Castro! Cu mătușa Ileana am niște colaje fantastice. Numai eu le știu locul. Știu că aici am președinții, aici legumele, dincoace salamurile. Am unul pe care am pus mesajul: „Eu nu vin la muncă, eu vin la putere.” O am și pe Ceușeasca cu șarpe la gât. Altu-i Viorel Lis, celălalt Dan Bitman (nu ajunsese consilier încă la finanțe, despre care habar n-are cu ce se mănâncă S.R.L.-ul (n.n). Nu lipsesc în diferite ipostaze: Bahmunțeanca, Florin Piersic – o doamnă care stă picior peste picior și ne zâmbește precum i-e obiceiul, pe Gheorghe Dinică, pe Columbeanca... Îl am pe Iliescu într-o sticlă, pe ambalajul căreia scrie: „Deliciosul verde de Paris, acum într-un nou ambalaj” ; aici e Gigi Becali care dă unui popă o basculantă de bani ca să facă o biserică, să i se ierte păcatele. Aici a fost Elena Udrea dar i-am pus capul Ceaușeascăi. Acolo e Sadam cu Țiriac, la o afacere și o bere, cu un mesaj: „Sadam mână cu mână!”; acolo este Pamela Anderson cu golanul de Iliescu, sub care scrie: „Măi, animalule!” Acesta e actorul care s-a sinucis. Sărind de la etajul opt – Dumitru Furdul. L-am văzut în tinerețe, la Casa Armatei. Era beat și se lua de femei pe stradă. Era gagicar, dar a jucat frumos în filme. Dincoace – Adela Mărculescu care mi-a dat de pomană, când stăteam pe Moșilor. Mi-a dat o jumătate de palincă, vara. Pe vremea aia eram boschetar... Aici e Adrian Năstase cu ouăle...

- Ați văzut vreun film de-al lui Corneliu Porumboiu, vasluianul?

- A fost sau n-a fost? Mi-a plăcut și 432, a lui domnu' Mungiu.

Asta-i fata lui Băsescu, care strigă:

Ajutați-mă, m-au lăsat sâni...

Aici e Mircea Albulescu. Îl știu din tinerețe. Odată m-a ajutat. Într-o iarnă mergeam cu căruțul pe stradă, în care adunasem fiare vechi, acestea mi-au căzut și el a coborât din mașină și m-a ajutat. Om popular!

Și dincoace e tot Păunescu. Adrian Păunescu în tinerețe, fără barbă. Aproape că puteam să-l imit, când vorbea la televizor pe vremea lui Ceaușescu. Dar era plictisitor: „Tricolorul, pacea, poporul, Ceaușescu...”

Acela e Dan Nuțu, bătrân ca și mine, ici Gheoghe Visu, Sergiu Nicolaescu, Ilarion Ciobanu...

Colaje...

Am avut de-a face cu artiștii din tinerețe, își mângâie amintirile Ion Bârlădeanu din Zăpodeni”...

Până ca arta lui să fie descoperită și apoi arătată lumii, el își arăta, după cum s-a spus, lucrările „doar câtorva oameni deștepți”.

Deci „Ion Bârlădeanu nu este un artist în sensul clasic al cuvântului: nu are studii de specialitate iar lucrările pe care le crează de mai bine de 30 de ani cu o funcție mai degrabă

autoterapeutică (de afirmare ingenuă a propriilor dorințe și obsesii dar și a unei libertăți interioare) decât una pur estetică de adresare un potențial spectator.

Suntem vecini și îl întâlnesc des, spune reporterul. Mi-a fost drag de el. Îmi place cum își povestește lucrările. Îmi plac filmele cu cowboy regizate de el în colajele lui, sunt colorate, masculine și foarte fin executate.

Și ca să închei cu o imagine proaspătă și cu încă un argument în favoarea carismei aparte a lui Ion Bârlădeanu, ia uitați ce firesc se întreține el cu tinerele sale admiratoare.

Un om de artă i-a văzut colajele pe care le făcea din pasiune și i-a oferit ocazia de a le expune. În 2009, Bârlădeanu – de la Zăpodeni-Vaslui – era deja cunoscut printre artiștii români, expuse în galeriile celebre din Londra și din Paris, devenise un personaj de film, are un site propriu și cont pe Facebook”.

Ieri gropar, Azi artist la Londra – Operele lui Ion Bârlădeanu sunt expuse în Galerile din Londra și Paris, spun niște afișe, la Zăpodeni, Vaslui, Bârlad, Huși și Negrești, când?, întreabă Ion N. Oprea.

Ion Bârlădeanu, cu Dan Popescu sau fără, a avut și are mari succese, notate și de mine, ca să fie știute. Prima lui victorie a fost cea din 2009, la Târgul Internațional de la Basel. La fel în Polonia, în Cehia, la Bratislava în Slovacia sau în Slovenia. La Londra, tot în 2009, lucrările i-au fost expuse alături de cele ale lui Marcel Duchamp. Dar adevărata frumusețe a succesului său artistic a fost expoziția de la Paris din 2010. Aici, la Paris, și atunci, vasluianul meu, născut la Zăpodeni – oare s-a gândit cineva să-i organizeze o itinerantă locală, comunală, municipală sau județeană ori să-l fi declarat „Cetățean de onoare”? - a fost primit de una dintre marile dive ale planetei, Angelina Jolie.

- Era în februarie 2010. tocmai mi se deschisese o expoziție mare la Paris, nu departe de Centrul Pompidou. Angelina Jolie aflase despre colajele mele. văzuse și un catalog cu lucrările mele. I-a plăcut și a vrut să-l cunoască pe autor. Doar că eu n-am știut că am să mă văd cu marea artistă. Cineva din staff-ul ei m-a călăuzit și însoțit să cunosc diva americană. Locuia într-un hotel uriaș, la etajul trei, unde cineva ne-a deschis, după care am ajuns în camera ei. Ne aștepta. Ne-a primit îmbrăcată într-o rochie de interior, somptuoasă, despicată tare pe părți. Când ne-a primit, stătea tolănită cu grație pe un fotoliu. Era împodobită cu tatuaje. Sfios, m-am apropiat și i-am sărutat mâinile. Pe urmă, cam stingher și confuz, m-am așezat într-un colț. Actrița se uita atentă la mine. M-am simțit încurajat... Are niște buze frumoase, n-o taie nimeni. Și, nici la zâmbet, care te face să te topești. Am discutat despre artă, despre pictori, sculptori și regizori. M-a întrebat, care dintre ei îmi plac. „Dintre regizori, Pasolini”, i-am spus, și am adăugat: „Și să știți, și eu sunt un regizor mare. Doar că lucrez cu personaje de hârtie!”

Când i-am vorbit de Rafael și de Leonardo da Vinci, am simțit că am dărămat-o. nu se aștepta la așa ceva, de la mine. Ca s-o readuc la discuție, i-am mai spus că e atât de frumoasă, încât e mare păcat că Michelangelo nu a sculptat-o, ar fi meritat! Mi-a răspuns, „nu-i nimic, mai bine mă prinzi tu, într-un colaj, Mr. Bârlădeanu!”

Cât a stat pe o canapea lângă mine, i-am mai arătat niște colaje, iar ea a desfăcut o sticlă cu vin... „Sante, mademoiselle!”, i-am urat, dar pentru că am simțit că nu știe limba franceză, am repetat: „Cheers!”, iar ea mi-a zâmbit...

La plecare, am sărutat-o pe obraz. Ea mi-a zâmbit frumos, iar buzele ei... Sclikeau. Ochii îi săgetau!...

Scriitorul Val Andreescu se află în prima linie a prozatorilor români de astăzi *

Gheorghe CLAPA

Motto: „La un roman, succesul real ar fi să ajungă și la oameni din afara lumii scriitoricești.”

Marta Petreu

Scriitorul Val Andreescu prin trilogia „Milenii, anotimpuri și iubiri” („Cele șase trepte ale inițierii”, „Învierea pământeană” și „Pedeapsa iubirii”), s-a impus ca romancier, un romancier cu știința (și arta) asamblării riguroase a narațiunii și a mobilizării personajelor în funcție de necesitățile scenariului epic și de meandrele arhitecturii sufletului omenesc. Subtilitatea observației și finețea psihologică sunt atuurile acestui mod de a scrie.

„Pedeapsa iubirii” este un roman în care adevărul vieții și ficțiunea se întretaie, legitimând statutul eterogen al unei construcții narative cu rol de autoportret alcătuit din colaje, în care palierele epicului se alcătuiesc din confesiuni, flashback-uri, detalieri ale spațiului rural, incursiuni în spațiul oniric sau mitic, descinderi în cotidian și prezumări ale unui transcendent bine camuflat. Meditația socială, ancorată în realitatea imediată sau în contextul social-politic, se întâlnește cu notațiile alerte ale unor medii, scene, întâmplări ale statului contemporan, în care se detașează kitsch-ul, dezorientarea, dezechilibrul, lipsa de repere sigure, grotescul modernizării forțate și al deritualizării. Demitizarea unui spațiu prin definiție dedicat ritului și mitului, cum e cel rural, e acut și apăsător remarcată de un scriitor care nu-și ascunde în nici un fel nostalgia față de imaginea veche, autentică a satului, printr-o punere în oglindă a două epoci, a două spații și mentalități.

Una dintre cărțile receptate cu cel mai mare interes este „Pedeapsa iubirii”, semnată de prozatorul Val Andreescu și apărută la Editura Pim, Iași, 2015, cuprinzând un număr de 266 pagini, evocare narativă, prilej pentru o radiografie a comunității satului moldovenesc, dar și pentru prezentarea de monologuri sau dialoguri care circumscriu analize atente ale unor trăiri de amplă și subtilă rezonanță psihologică.

„Pedeapsa iubirii” nu este un roman senin. Este chiar unul tragic, dacă ne gândim doar la faptul că aici își află sfârșitul Ștefan Giroveanu, dar și iubita fiului său, pitoreasca Maria Lemnar. Ajunși aici, găsim de cuviință să remarc momentul în care personajul principal Amoraș Doinaș ajunge la locul de lângă Chișinău unde se prăbușise avionul în care se afla, din nefericire, iubita sa Maria. Sunt câteva pagini cu o realizare de maestru, atât la nivelul unei descrieri apocaliptice (tot ce a rămas din avion și din lucrurile pasagerilor) cât și la nivel psihologic. Există și alte, multe astfel de pagini care așează pe Val Andreescu în rândul marilor prozatori. Îmi place să cred că nu greșesc așezându-l pe Val Andreescu în prima linie a prozatorilor români de azi”. (Daniel Corbu)

„Cu acest roman Val Andreescu, prozator de reală vocație, reușește să deschidă pentru cititor lada cu

zestre a țaranului moldovean, mereu pregătit pentru viață și să o prezinte în toată splendoarea și frumusețea ca într-un fel de muzeu”... „Cele șase lecții de inițiere în iubire pe care Val le va primi, în etape diferite ale copilăriei și preadolescenței sunt realizate de autor cu o bună cunoaștere chiar dacă uneori este de natură freudiană, marșând, mai ales, pe starea de curiozitate a copiilor, dar nu numai. Treaptă cu treaptă, lecțiile sunt parcurse, la început cu teamă, apoi tot mai participative, lăsând urme adânci în mintea și în sufletul personajului, care astfel descoperă lumea reală”. (Emilian Marcu)

„Atunci, ce are romanul distinct, individualizant? Are un autor, Val Andreescu, care știe să pună personajele și evenimentele acolo unde trebuie. Care dă tușă distinctă actorilor prin toate mijloacele disponibile, fie că îi urmărește în narațiune, fie că reușește să îi portretizeze printr-o fină artă a descrierii, dar, mai ales, prin dialogul foarte bine gradat. În cazul întâmplărilor prin care trece Rică, aventurile cu femeile încep cu discuții mergând de la formalism la profunzime, personajele se cunosc vorbindu-și de obicei deschis...” (Liviu Apetroaie)

„Discursul descriptiv îl apropie mai mult de poezie. Val Andreescu este un nocturn. Are atracție îndeosebi către nopți, ca un romantic. Pe șesul Pușcașilor, noaptea se îngâna cu ziua, iar prin iarba înaltă și înrourată cântau cârsteii cu chemări de iubire. Șușmeaua Pușcașului îl întâmpină cu teuca plină și cu un șuvoi de argint topit ce curgea pe șipotul vechi și ruginit” (Simion Bogdănescu)

„...atent la datul social ca și la fațetele multiple ale individualităților”. „...un moralist deghizat atent la pulsația vieții”... „un nostalgic și un sentimental autentic la trecerea timpului”... „un cozeur, un spirit sfătos și hătru, un interlocutor vivace și catifelat.” (Teodor Pracsiu)

„Sunt apoi texte onorabile cu posibilități de a bate la poarta profesionalizării. Din Val Andreescu rețin o frumoasă strofă din Eminesciană...” (Theodor Codreanu)

„Originalitatea liricii lui Val Andreescu provine din încercarea unei definiții a poeziei în orizontul înțelepciunii, poetul fiind „cărbune-n lăuntricul foc” aprins în Pădurea Tagore, topos existențial fundamental din care transpar mituri ale creației dintâi și liniștea milenară, pacea divină de „poeta Kavy” a înțeleptului de pe subcontinentul indian care, iată, găsește prin Val Andreescu un discipol ilustru ascuns într-o „colibă de litere” și locuind într-o „lume periculos de neună”. În lumina de toamnă târzie gândurile „înverzesc” și ard sufletul poetului ce nu mai dorește să fie smuls din „pădurea de vise”, cu riscul pierderii și rătăcirii.” (Cătălin Z. Afrăsinei)

„Val Andreescu este un poet al lucidității. Din cauza ritmului rapid în care lucrează inteligența, paginile sale

cele mai puternice dau o senzație de ameteală fericită, ca un dans. Uneori ideile se joacă, se iau la fugă, se salvează una pe cealaltă din situații primejdioase, fac gesturi galante, iar ritmul mișcărilor se supune unei melodii din afară.” (Gheorghe Clapa)

„D-lui prof. Gheorghe Clapa, importantă personalitate a culturii și învățământului vasluian, toată prietenia, prețuirea și respectul autorului, la care se adaugă mari mulțumiri și urări de succes întru binele culturii noastre, Val Andreescu, Bursuci, 29 iulie 2013” (n.n. autograf acordat de autor pe cartea „Învierea pământeană” – Din ciclul „«Milenii, anotimpuri și iubiri»”, Editura Pim, Iași, 2013).

Tectonica narativității reunește în „Pedeapsa iubirii” dialogul tensionat, țipătul existențial, scriitura melancolică și amplă, tandrețea catifelată, dar și descrierile rafinate de peisaj, montura savantă a gesturilor și afectelor sau regia adecvată a cauzelor și efectelor epice. Riguros articulat, scenariul cărții fixează cu precizie destine umane și întâmplări, scene cu caracter parabolic și contexte sociale, inițieri simbolice și drame anodine, dileme și mistere, într-un decupaj lipsit de stridențe, capabil să pună în valoare profilul unor personaje cu statut precis și misterios în același timp. Forța descrierilor și delicatețea evocatoare a frazării, gradarea tensiunii epice, explorarea lumii, în extensiunea dar și în intensitatea ritmurilor sale dovedesc, dincolo, de „profunzimea observației morale și existențiale”, atenție neabătută la detaliu, multiplicare a unghiurilor de observație, alternarea perspectivelor dintre interioritate și exterioritate, dintre timbrul identitar al personajelor și alteritate, exprimată prin diversele ipostaze ale unei istorii alienante.

Principala condiție pentru a scrie un roman e continuitatea. Pentru asta timpul fizic singur nu ajunge „mai e nevoie și de... timp moral, adică de acel răgaz prielnic când poți vieții exclusiv în lumea cărții tale, fără să te tulbure gândul la alte obligații. Continuitatea este o condiție sine qua non în realizarea unei lucrări, indiferent de ce natură ar fi ea, de la o oarecare treabă cotidiană până la nivelul istoric. Și în elaborarea unui roman, continuitatea e esențială. Pentru a te bucura de continuitate, timpul fizic nu e suficient, mai ai nevoie să ai acces la o stare de grație, înțelegând prin asta dobândirea senzației rarissime și fericitoare că te afli în miezul, în esența, în lamura lucrului pe care aspiri să-l desăvârșești, când toate legăturile cu exteriorul sunt suspendate, când nu mai ești nici măcar tu, autorul, cu durerile, neliniștile, spaimile, bucuriile și speranțele tale, ci doar lumea sau viziunile cărora te străduiești să le conferi unicitate prin veridicitate artistică, deci viață.

Prezența stării de grație se simte în clipa când ai reușit să captezi ceea ce Marguerite Yourcenar numea „tonul just”, concept inefabil, dar cât se poate de real, fără de care totul va suna ca un clopot dogit. Starea de grație e fragilă, greu de păstrat, mereu în pericol, orice țârâit de telefon putând avea asupra-i efecte dezastruoase.

Milan Kundera definește romanul ca fiind „marea formă a prozei prin care autorul, prin intermediul unor euri experimentale (personaje) examinează până la capăt câteva teme ale existenței”. În această accepție, romancierul nu poate fi „profet: el este un explorator al

existenței”. Iar existența, tot după Kundera, nu este ceea ce s-a întâmplat ci este „câmpul posibilităților omenești, tot ceea ce poate deveni omul, tot ceea ce este el capabil să facă”.

Trăim într-o vreme a superficialității; seriozitatea și temeinicia au fost excedate de cotidianul derizoriu, de pastișă și ironie, de un soi de a folosi libertatea pentru a târî în bășcălie orice, de mizerabilism, de consumism, de entertainment... în final, de graba de a deveni „vizibil” cu orice preț, prin orice concesie, orice compromis, orice rețetă de succes imediat. Unii numesc asta „noua

sensibilitate”. Or un roman e o treabă serioasă, care presupune cale lungă, de unul singur, documentare, construcție, idei și idealuri, credințe și convingeri, ce n-au nimic a face cu toate acestea.

Val Andreescu scrie un program, desigur, la fel de sever ca al unui slujbaş la un patron hapsân. Patronul e romanul însuși, când devine obsesie și intri sub stăpânirea lui. Iar eludarea documentării e de neconceput. Și, fatalmente, ea devine îndelungată, deoarece fiecare nouă sursă te trimite la alta și, dacă nu ți-ai impune la un moment dat să pui punct, pornind la drum cu ce ai agonisit, n-ai mai începe niciodată. Sigur că, până la urmă, te vezi nevoit să renunți la o parte din materialul documentar, nu poți vâri totul în carte, există o logică a compoziției. Dar te doare sufletul știind că materia aceea interesantă, prețioasă se va pierde.

Romanul „Pedeapsa iubirii” e complex atât ideatic, cât și tematic, regăsindu-se acolo, într-un soi de proces

de osmoză, precum orgoliu vs. vanitate, loialitate vs. trădare, credință vs. moarte, cum și altele, colaterale, prietenie, iubire, camaraderie..., care nu-și vor pierde niciodată actualitatea.

Unele cuvinte au puterea stranie de a atrage realul. Cuvintele sunt o realitate stranie și imprevizibilă, bineînțeles, doar pentru cei care trăiesc în intimitatea lor. Au un comportament cam ca al fiarelor pe care dresorul le aduce la ascultare, blândețe, tandrețe, dar și la dezlănțuirii controlate, fără a ști însă niciodată când se pot răscula împotriva lui însuși.

„A începe o carte, mai ales când ea se vrea un roman de anvergură, înseamnă a te angaja într-o aventură asemenea exploratorului: știi încotro te îndrepti, ți-ai făcut toate planurile, ai stabilit itinerarul, dar nu știi niciodată când, dacă și unde vei ajunge” (Radu Ciobanu, în „Europa din noi”). Și tot Radu Ciobanu, de data aceasta în romanul „Roata vieții”, menționează următoarele: „Scrisul de cărți este fără sfârșit. Odată ce ai apucat calea aceasta, nu mai există întoarcere. Cărți trebuie să scriu, fără asta mor, mă sufoc. Așadar, gândesc că scrisul ține numai de roata vieții. Eu dau samă de toate-ale mele, câte scriu...”.

Dacă ne referim la „starea literaturii contemporane românești”, vedem o mare analogie cu ceea ce se întâmplă în politică: imitație, nerușinare, tendință de demolare, grabă, neseriozitate, o dorință nereținută de a epata, de a impresiona, de a parveni cu orice preț. Leșiți din totalitarism și cenzură, creatorii abia învață să fructifice libertatea de creație. Orice libertate are și ea limitele ei, acestea fiind dictate de bunul simț și de bunul gust. În adâncul căutărilor furibunde de altceva-uri se coc viitoarele capodopere, care vor exprima/imortaliza spiritul involuntar/tulbure al timpului ce-l trăim... Ne confruntăm cu invazia instinctelor societății de consum,acompaniate de un înfiorător dezinteres pentru carte și lectură. Drept care se mizează în literatură pe factorul divertisment, distracție, entertainment pe americănești. Dacă literatura mare avea misiunea de a sonda abisurile ființei umane (Nietzsche, Dostoievski, Kafka), astăzi Paulo Coelho acuză pe marii scriitori că ei, prin sofisticările lor, au subminat interesul pentru lectură...

Fiecare text al unui autor atunci când e scris cu talent și cu bună credință face parte dintr-un proiect civic. Scriitorii au fost în primele rânduri ale schimbărilor, ale dinamizării societății. După 1989, din păcate, scriitorul român s-a mulțumit să fie mai mult comentator (ironic, pamfletar etc.) al drapajelor din societate, decât actor, cetățean participant la actul de decizie. Sila față de politică a omului de cultură român a făcut ca în frunte să ajungă indivizi cărora le e silă de cultura română...! Educația și cultura sunt resorturile intime ale evoluției societății. Criza morală este mai greu de suportat decât o criză materială, lucru care se vede cu ochiul liber în societatea noastră.

În anul 1989 eram uniți în ura împotriva unui sistem, a unui dictator, a unei clase, cea a „burgheziei comuniste”. După ura de atunci, nu am mai găsit în jurul a ce să ne mai adunăm. Căci lecția iubirii nu am învățat-o, suntem incapabili să o învățăm. Nu mai urâm un sistem, ne urâm noi între noi. Îi urâm pe cei deștepți; îi urâm pe

cei care pot; îi urâm pe cei frumoși; îi urâm pe cei care au; îi urâm pe frați, pe vecini, pe prieteni... Societatea noastră e un viespar plin de neoprit în Europa. Așa, însă, ura nu produce decât monstruozițată. Nici literatura, nici arta nu produc iubire, la noi e vorba de o competiție a conjuncturilor și mai puțin a valorilor.

Globalizarea este un concept, ce presupune uniformizarea lumii noastre. Unitatea de măsură a omenirii, dacă e să definim una, e persoana, individul, omul. Iar omul în sine e un univers care poate fi confundat, aneantizat. Când stai pe gânduri, când visezi, când iubești ești unic, intangibil, neglobalizabil. Scriitorul are nevoie de un spațiu de idei în care să se miște, dincolo de spațiul propriu, de cel pe care și-l creează.

Viața are o taină, n-o poate cunoaște nimeni. Te naști cu ea la fel ca și celelalte viețuitoare, și până să-ai afli taina, te străduiești mereu s-o înduri cum e mai bine, pentru că lumea, viața însăși e arhiplină de neprevăzut. Dacă ești înțelept, cel mult poți să prevezi și asta, doar dacă te-ai lovit cu capul de sus. Nici științele cele mai avansate nu-s în stare de mai mult. Cât despre rolul cărților în viața omului, trebuie pus preț doar pe latura care vizează latura spirituală a omului, făcându-l compatibil valorilor eterne ale societății în care trăiește.

Rezonanța literelor l-a catapultat pe Val Andreescu în universul cunoașterii spirituale. Dorința de autocunoaștere, emoția magnifică a misteriosului logos divin îl emulează permanent în răscolirea mnemometrică a universului mental al ideilor, al emoțiilor artistice. Scrisul unește sufletele, le transpune pe un alt palier al cunoașterii. Prozatorul Val Andreescu pune pe primul loc relațiile interumane, sensibilitatea receptivă a sufletului, relația de la suflet la suflet, de la idee la idee, de la conștiință la conștiință. Cultura este o prioritate națională, acum când incultura și subcultura au devenit pentru mediile oculte mondiale o avangardă în manipularea conștiințelor, o îndobitocire voită și o menținere în ignoranță a maselor mari de oameni cu scopul manipulativ universal.

Scriitorul Val Andreescu are o menire importantă în păstrarea vie a conștiinței de neam, în perpetuarea valorilor autentice universale, pure, esențiale, ale neamului românesc. Longevitatea sa va demonstra cu adevărat identitatea culturală a sufletului neamului românesc, cu valorile perene pe care și le-a extras din seva ancestrală a dorului de glie. Revista „Elanul” se prezintă ca parte care întregește mozaicul cultural național, stringent necesare în aceste clipe la grea încercare pentru cultura și spiritualitatea autentic românească și universală.

„Scrisul este o artă individuală” (Paul Aretzu). Scrisul în sine este o implicare civică, o atitudine. Scriitorul trebuie să formeze o atitudine estetică, ori culturală. Aceasta, în condiții istorice normale. Globalizarea eșuează, strică identitățile de orice fel. E simplu să susții că scriitorul se implică în societate prin opera lui. Totuși, ia scriitorul atitudine față de tot ce se întâmplă în jurul lui altfel decât prin scris?! Rareori. El e deseori conformist, oportunist, complice. Dar se implică rareori poate și pentru că el nu mai e o voce, cum a fost cândva, de care puterea sau societatea avea nevoie. E periferic. Altfel,

nu întotdeauna poziția lui a fost de partea felului cum s-a metamorfozat istoria.

Într-o operă toate se unesc și se confruntă. Talentul este imaginația bine „lucrată”, pusă la treabă. Scriitorii prea talentați (mai ales în proză!), aceia care scriu frumos, nu plac. Plac scriitorii care-și disciplinează talentul, cei care „se chinuiesc” ca I.L. Caragiale, Creangă, Rebreanu, Preda. Se chinuiesc, dar ating un grad de armonie și expresivitate în pagină. Marii prozatori sunt „marii chinuiți”, chiar dacă la unii (Balzac!) chinul durează doar două-trei săptămâni până ce romanul este gata, iar la alții (Flaubert) chinul dă roade puține și după multă vreme. Rebreanu nu scrie frumos, dar scrie bine, este un creator esențial. Sadoveanu este un vizionar, ritmurile lui sunt lente și lungi, au nevoie de spații vaste și de durată. Este cel mai productiv prozator român și a inventat o limbă care se vorbește numai în țara lui imaginară. Impresia, când îi citești opera, este de măreție și monotonie. Experiența, în cazul lui, este experiența scriiturii. Preda este, din acest punct de vedere, total diferit. El crede că nu poți să scrii bine (n.n. bine înseamnă adevărat), dacă n-ai pățit ceva. A păți este un verb esențial pentru el. Este cel

mai anticalofil dintre scriitorii români. Și, totuși, scrisul lui este memorabil, propozițiile lui se țin minte, nu odată. Prin ce? Prin profunzimea lor moralistă. Preda știe să observe, știe să judece, modelul lui de om este omul clasic care pornește de la Biblie și ajunge până în timpurile moderne. Iar modelul lui stilistic este I. L. Caragiale... Opus lui, cu altă percepție a clasicismului, este G. Călinescu. „Bietul Ioanide” este, în felul lui, un roman fundamental. O capodoperă. Trebuie să-l recitim. El a dat o mare strălucire eseului epic în roman și a refundamentat noțiunea de caracter în proză.

Lumea cuvintelor îl fascinează pe Val Andreescu prin marea ei bogăție, prin marea ei forță de îmbogățire ca și prin puterea de a adapta la straiul foneticii românești a cuvintelor împrumutate. Îl fascinează prin bogăția sensurilor, prin lumea nesfârșită și fermecătoare și plină de prospețime a expresiilor și locuțiunilor, prin varietatea tulburătoare a numelor proprii de persoane și de locuri. Lumea cuvintelor îl uimește prin înțelepciunea pe care o cuprinde în structurile ei frazeologice. Lumea cuvintelor îl însoțește peste tot. Și după trecerea cuiva în lumea umbrelor, cuvintele îl însoțesc o vreme în amintirile celor rămași, să-i ducă neamul mai departe. Lumea cuvintelor este nemărginită.

Mâna scriitorului Val Andreescu produce continuu o imensă cantitate de cuvinte, pe care le dispune fie după reguli străvechi, fie la întâmplare. Spiritul său surprinde legăturile cele mai fericite, nodurile cele mai promițătoare, spațiile fertile, dar înainte de toate, momentul maximei sonorități a țevilor venind și plecând de oriunde spre a alcătui armonia orgii.

„Artistul nu poate fi nicidecum și niciunde mai adevărat și mai credibil decât în strâmtul perimetru al vieții lui singurul în care este autorizat să cerceteze și să se pronunțe.” (Mircea Horia Simionescu). Singura cultură trebuitoare scriitorului este cea care subțiază buză de așchiere a stiloului.

„Pedeapsa iubirii” este un punct de cotitură în literatura română, un roman care propune istoria recentă ca personaj de roman, cu efecte vizibile în literatura ultimilor ani, mulți prozatori ai noului val renunțând la temele minore, pentru a explora o serie de teme și de aspecte abordate pentru prima oară de Val Andreescu. Autorul continua pe această direcție și, dacă ar fi apărut mai devreme, ar fi marcat un alt moment esențial în proza românească. Cu toate acestea, la nivelul construcției personajelor și a situațiilor cartea este consistentă, personajele sunt memorabile, extraordinar de vii, există pagini de o măiestrie artistică impecabilă, chiar în condițiile în care, din punct de vedere epic, faptic, ar fi putut exista o continuare. „Pedeapsa iubirii” constituie o nouă etapă în creația lui Val Andreescu, prin renunțarea programatică la pasajele metatextuale (extrem de rare) și libertatea lăsată personajelor de a se prezenta singure. Este cea mai camilpetresciană carte a autorului, cu cele mai evidente relații cu proza interbelică, nu neapărat cea mai conservatoare, ci cea care renunță explicit la dimensiunea experimentală. Narratorul este credibil ca unul ce cochetează cu scrisul și nu ca unul implicat teoretic și eseistic cum s-a întâmplat până acum. Cartea este mai degrabă una cu ofertă multiplă de participare, cu mai multe niveluri de acces, depinzând de cititor la care nivel se oprește, dacă le explorează pe toate sau dacă le preferă pe unele.

Spațiul și spiritul social-cultural vasluian contemporan va supraviețui prin literatură. Și în primul rând prin proză. Cu toții facem proză, dar puțini o știm, puțini o și scriem și, și mai puțini reușim să o transfigurăm artistic...

* Val Andreescu, „Pedeapsa iubirii”. Din ciclul „Milenii, Anotimpuri și Iubiri”, editura Pim, Iași, 2015, 266 pagini

e-mail: revistaelanul@gmail.com
http://sites.google.com/site/elanulvs/

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: **Marin Rotaru**

Redactor-șef adjunct: **Cristian Onel**

Redactori corespondenți:

prof. univ. dr. **Vlad Codrea**,

Univ. „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca
prof. univ. dr. **Ștefan Olteanu**, București

asist. univ. dr. **Bogdan Rățoi**,

Univ. „Al. I. Cuza Iași”

Dan Ravaru, Vaslui

Corneliu Bichineț, Vaslui

Mircea Coloșenco, București

dr. **Arcadie M. Bodale**, Vicovu de Sus

Serghei Coloșenco, Bârlad

drd. **Laurențiu Ursachi**, Bârlad

dr. **Laurențiu Chiriac**, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

dr. **Sorin Langu**, Galați

ISSN: 1583-3593

Tehnoredactare: Bogdan Artene

Tipar: SC Irimex SRL Bârlad

**Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru
Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui**

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

Corala „Fantasia” – sărbătoare regală la împlinirea a 20 de ani

dr. Nicolae IONESCU

Sâmbătă, 26 septembrie 2015, la Casa de Cultură „Constantin Tănase” din Vaslui, aproape 600 de vasluieni au trăit momente sublime la concertul prilejuit de aniversarea a 20 de ani de la înființarea Coralei „Fantasia”, condusă de inimosul profesor Vasile Negură, inepuizabil șlefuitor de talente ale copiilor din municipiul reședință de județ. A fost o seară magică de sunet și lumină susținută de acești copii minunați cu glas de înger și de invitații dirijorului la acest eveniment special. Această corală a fost înființată în 1995, când profesorul Vasile Negură devine cadru didactic titular pe catedra de educație muzicală la Gimnaziul „Elena Cuza”, dând numele acestui ansamblu cultural-artistic de „Fantasia”.

S-a născut la 21 octombrie 1955 în municipiul Piatra-Neamț și este absolvent al Conservatorului „George Enescu” Iași, secția Pedagogie muzicală, promoția anului 1980, el însuși fiind membru al Coralei studențești „Cantores Amicitiae” din „dulcele târg la leșilor”, condus de mentorul său, cunoscutul prof. univ. dr. Nicolae Gâscă.

În cei 35 de ani de activitate pe tărâmul muzei „Eutherpe” și-a dedicat eforturile și pasiunea în vederea instrucției și educației, în general, a învățământului artistic muzical, în special. În această calitate, a militat pentru realizarea sarcinilor profesionale, implicându-se în viața culturală a urbei. A avut în atenție atragerea elevilor către receptarea, înțelegerea și integrarea în viața lor a mesajului artei autentice, cultă, religioasă și populară.

Stabilirea unor relații de conlucrare și apropiere între profesor și elev a constituit o prioritate în activitatea cultural-artistică, conducând la echilibru și armonie pentru un demers didactic de calitate. O încununare a muncii sale ca dirijor al Coralei „FANTASIA” au fost rezultatele deosebite obținute pe plan național și internațional. Urmare a succeselor obținute, numeroase instituții precum, I.S.J., C.C.D. Vaslui, Ministerul Educației Naționale, posturile de radio sau televiziune Iași și București, Asociația Națională Corală etc. au acordat diplome de onoare și excelență, iar în decembrie 2009, Consiliul Local, i-a conferit dirijorului Vasile Negură titlul de CETĂȚEAN DE ONOARE al Municipiului Vaslui.

Corala „Fantasia” a participat la numeroase concursuri în țară și străinătate, bucurându-se de unanime aprecieri. De fiecare dată juriul, publicul, presa, atât cea română și străină, au apreciat calitatea repertoriului și interpretarea de excepție a copiilor Coralei „FANTASIA”. Succesele obținute sunt rezultatul muncii miilor de ore de repetiție, sacrificiilor elevilor și familiilor acestora, conlucrării cu directorii instituțiilor școlare din municipiu, Inspectoratul Școlar, Primăria Vaslui și, nu în ultimul rând, al dăruirii dirijorului. La spectacolul maraton, de peste trei ore și jumătate, alături de membrii Coralei au fost oficialitățile locale, părinți, colegi, distinși profesori universitari ai Academiei de Arte „George Enescu” din Iași, prieteni și colaboratori. Spectacolul a fost prezentat de prof. Sorin Popoiu –managerul Coralei, care a făcut o retrospectivă a „Fantasiei” în timpul celor 20 de ani, intitulată sugestiv... „în căutarea sublimului”, evidențiind contribuția unor profesori și directori în sprijinirea acesteia, precum Vasile Spătărelu, Constantin Poiană și Petrică Filip, care recent au trecut în lumea umbrelor...

În cuvântul său, primarul urbei, ing. Vasile Pavăl, sublinia că „susținerea Primăriei a fost mică în comparație cu rezultatele obținute” iar talentul și munca nu au fost în zadar, copiii Coralei fiind un adevărat mesager cultural al acestor meleaguri și cu succesele lor noi ne mândrim.

Conducerea Inspectoratului Școlar Județean Vaslui, personal doamna inspector școlar general, profesor Gabriela Plăcintă, cu emoție a evidențiat faptul că a susținut moral și material Corala „Fantasia”, contribuind la alegerea și confecționarea fotei costumelor cu o vechime de peste o sută de ani, militând pentru păstrarea identității naționale. De altminteri, însuși dirijorul purta o ie, semn al promovării valorilor tradiționale ale neamului. Domnului profesor i s-a înmănat din partea ISJ- „Diploma de Excelență” pentru promovarea eleganței și sublimului în arta corală. Președintele Consiliului Județean Vaslui, prof. Dumitru Buzatu, a acordat reprezentanților Coralei „Fantasia” distincția de „Ambasador al Județului Vaslui”, subliniind că această formație a cultivat permanent o imagine pozitivă și în spatele premiilor obținute se află foarte multă muncă, perseverență și talent. Reprezentanții autorităților menționate au fost răsplățiți pentru sprijinul oferit Coralei „Fantasia” cu o „Diplomă de Admirație”.

Ansamblul artistic încă de la început a avut multiple legături cu formații similare de peste hotare, mai întâi cu cele de la Chișinău, fiind prima lor ieșire externă și colaborarea cu Republica Moldova a fost relevantă cu recunoștință de dirijorul Elena Marian, care a acordat și o diplomă jubiliară formației, pentru contribuția la afirmarea artei corale. Treptat, schimburile s-au înmulțit, îndeosebi cu țările occidentale și „Fantasia” a susținut concerte în diferite orașe europene, inclusiv la Parlamentul European de la Strasbourg, fapt amintit de doamna senator Gabriela Crețu care a înmănat și o merituosă „Diplomă de Excelență”, semnată de ministrul Culturii, Ionuț Vulpescu.

Un salut călduros au adus dirijorului Vasile Negură și profesorii universitari Viorel Munteanu și Nicolae Gâscă, foști rectori ai Academiei de Arte „George Enescu” din Iași, la care se adaugă intervenția de excepție a prof. univ. dr. Gh. Duțică, originar din Vaslui, care a relevat faptul că „omul sfințește locul” și premiile obținute au fost pe măsura muncii depuse de-a lungul anilor.

De la aniversare nu au lipsit prietenii de marcă ai „Fantasiei”, Gelu Voicu Bichineț - directorul Bibliotecii Județene „Nicolae Milescu Spătarul” și Ionel Armeanu Ștefănică, directorul Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului, acesta din urmă relevând impactul ansamblului asupra comunității locale și faptul că el a fost o pepinieră de artiști, evidențiind, totodată, talentul unei pianiste de excepție, Elisabeta Furtună, fostă membră a Coralei, actualmente studentă la Colegiul de Muzică din Londra.

Momentul culminant al spectacolului a fost recitalul susținut de renumitul violoncelist Adrian Naidin, invitatul special al galei, acompaniat de vocile diafane ale copiilor Coralei. La spectacol au cântat și alți artiști, foști membri ai „Fantasiei” care și-au început cariera sub bagheta magică a dirijorului Vasile Negură. Un prinos de recunoștință a adus și Corul Episcopiei Hușilor „Dignus Est”, condus de preotul Adrian Buimac, fost membru al Coralei care a transmis și un mesaj călduros din partea P.S. Episcop Corneliu, al Eparhiei Hușilor.

În cadrul galei, Corala, a cântat 25 de piese din repertoriul de bază, unele din ele în limbi de circulație internațională care au adus lauri copiilor în turneele din țară și peste hotare.

Spectacolul regal s-a încheiat cu „Vivat Musica”, ca un omagiu adus artei în general, și a celei corale, în special, întreaga sală aplaudând această formație de excepție și pe dirijorul ei care au adus atâtea succese județului Vaslui și României.